MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

JULIJA NAUJĖKAITĖ
EUROPOS SĄJUNGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS

ŠILTNAMIO DUJŲ PREKYBOS SISTEMOS TOBULINIMO GALIMYBIŲ ĮVERTINIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
Lekt.. V.Krušinskas

Darbo konsultantas -
Doc.dr. .A.Vaišnoras

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS 3
1. KLIMATO KAITOS PROBLEMA 6
1.1.Jungtinių Tautų Bendroji klimato kaitos konvencija ir Kioto protokolas 7
1.2. Globalinio poveikio mažinimo priemonės 9
2. ŠILTNAMIO DUJŲ PREKYBOS SISTEMA 14
2.1. Europos Sąjungos šiltnamio dujų prekybos schema. Pagrindiniai teisės aktai 14
2.2. Lietuvos Respublikos šiltnamio dujų prekybos sistema ir politika. Nacionaliniai teisės aktai 16
2.3. Sąvokos. Šiltnamio dujų prekybos sistema 21
2.4. Šiltnamio dujų prekybos sistemos objektai 25
2.5. Jungiančioji direktyva ir jos principai 26
3. ŠILTNAMIO DUJŲ PREKYBOS SISTEMOS LIETUVOJE ANALIZĖ 30
3.1. Nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo plano bendrosios nuostatos 30
3.2. Pirmųjų šiltnamio dujų prekybos sistemos metų duomenų analizė 36
3.3 Ryšio tarp lanksčiųjų mechanizmų ir šiltnamio dujų prekybos sistemos ypatumai Lietuvoje 40
3.3.1. Bendro įgyvendinimo projektai 40
3.3.2. Lietuvos dalyvavimo švarios plėtos mechanizmo projektų įgyvendinime galimybės 43
3.4 Šiltnamio dujų prekybos sistemos administravimo Lietuvoje struktūra 44
IŠVADOS 46
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS 48
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS 50
SANTRAUKA 55
SUMMARY 56
PRIEDAI 57

ĮVADAS

Klimato kaitos problema pripažinta aštuntajame dešimtmetyje. Siekiant sulėtinti klimato kaitos procesą, sukurta šiltnamio dujų prekybos sistema. Europos Sąjungoje standartizuota elektroninė duomenų bazė, kurioje yra apskaitomos šiltamio dujos ir kuri jungia Europos Sąjungos valstybių narių elektronines duomenų bazes, įkurta 2005 metais[1]. Praktikoje yra svarbu efektyviai diegti ir skatinti prekybos sistemą, šalinti iškilusius tiek teisinius, tiek techninius trūkumus. Svarbus savalaikis ES teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių šiltnamio dujų prekybą, perkėlimas į nacionalinius teisės aktus. Savalaikis nacionalinės ir tarptautinės informacijos prieinamumas ir institucijų gebėjimų ugdymas leistų įvertinti prekyboje dalyvaujančių subjektų galimybes bei jas tobulintų, skatintų ateities sandorių sudarymą bei prekybą šiltnamio dujų prekybos sistemos objektais. Visuomenės informavimas apie klimato kaitos pokyčius bei jų sukeliamus padarinius padėtų suprasti klimato kaitos pasėkmių svarbą ir esamos problemos aktualumą.

1992m. Niujorke priimta Jungtinių Tautų Bendroji klimato kaitos (JTBKK) konvencija (toliau – Konvencija), kurios tikslas – „pasiekti, kad šiltnamio dujų koncentracija atmosferoje stabilizuotųsi tokiame lygyje, kuriame pavojingas antropogeninis poveikis nesutrikdytų klimato sistemos“[2]. Tai reiškia, kad stabilizavimas numato klimato kaitos efektą sukeliančių dujų koncentracijos mažinimą. Konvencija buvo pasirašyta Jungtinių Tautų Aplinkos apsaugos ir plėtros konferencijoje Rio de Žaneire 1992 metais. Siekiant, kad Konvencijos nuostatos neliktų vien deklaracija, buvo nuspręsta parengti protokolą su konkrečiais valstybių įsipareigojimais ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo sumažinimo mechanizmais. „Tokiu būdu 1997 metais pasirašytas Kioto protokolas, kurio pagrindu išsivysčiusios ir į rinkos ekonomiką pereinančios šalys įsipareigoja, lyginant su 1990 metais, bent 5 procentais sumažinti išmetamąsias šiltnamio efektą sukeliančias dujas per 2008-2012 metų laikotarpį.“[3] Protokole numatomi trys mechanizmai – prekyba šiltnamio dujomis, bendro įgyvendinimo bei švarios plėtros mechanizmai. Pasirašius Kioto protokolą ir jį ratifikavus siekiama, kad įgyvendinant numatytus mechanizmus, būtų pasiektas šiltnamio dujų taršos sumažinimas. Nors pirmasis Kioto periodas skaičiuojamas nuo 2008-ųjų metų[4], Europos Sąjunga iškelė ambicingus tikslus ir prekybą šiltnamio dujomis pradėjo 2005-aisiais.

---

[1] Emission Trading Scheme // http://ec.europa.eu/environment/climat/emission.htm; prisijungimo laikas: 2005-12-12.
[2] Bubnienė R., Rimkus E., Streimikienė D. Klimato kaitos pagrindai. Vilnius, 2006. P.13
[3] Klimato kaita. http://www.laaif.lt/index_old.asp?DL=L&TopicID=44, prisijungimo laikas 2005-10-10
[4] Pirmasis Kioto periodas apims 5 metų laikotarpį nuo 2008 iki 2012 metų.

Lietuva, kaip ir kitos valstybės, ratifikavusios Kioto protokolą, turi užtikrinti, kad yra laikomasi nustatytų įsipareigojimų. Šiltnamio dujų prekybos sistema – vienas iš trijų mechanizmų, padėsiančių įgyvendinti šiltnamio dujų taršos sumažinimą.

Magistrinio baigiamojo darbo temos pasirinkimą lėmė jos naujumas ir aktualumas tiek Lietuvoje, tiek Europos Sąjungoje ir kitose šalyse. Svarbu išanalizuoti Kioto vienetus ir nustatyti, ar jie yra šiltnamio prekybos sistemos objektai, kurio iš trijų lanksčiųjų mechanizmų įgyvendinimo metu jie sukuriami, kokios yra Kioto lanksčiųjų mechanizmų įgyvendinimo Lietuvoje galimybės bei koks yra šių mechanizmų ryšys.

Darbe keliama **problema** – ar Lietuvos šiltnamio dujų prekybos sistema yra efektyvi.

Tyrimo **objektu** pasirinka šiltnamio dujų prekybos sistema, o tyrimo **dalyku** – šiltnamio dujų prekybos sistemos objektai.

Magistrinio darbo tyrimo **tikslas** - išanalizuoti pagrindinius Šiltnamio dujų prekybos galimybes numatančius teisės aktus, išskirti Lietuvos teisės aktuose nenumatytas šiltnamio dujų prekybos sistemos galimybes ir pateikti rekomendacijas.

Darbo tikslo įgyvendinimui iškelti šie **uždaviniai**:

- išanalizuoti ir apibendrinti pagrindinius ES ir nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius šiltnamio dujų prekybą,
- išnagrinėti ir pateikti šiltnamio dujų prekybos sistemos objektų paaiškinimus bei jų sukūrimo ypatybes ir įvertinti prekybos šiais objektais galimybes Lietuvoje,
- išanalizuoti ir apibendrinti pirmuosius šiltnamio dujų prekybos metus Lietuvoje,
- apibendrinti Lietuvos institucinę sistemą, įgyvendinančią šiltnamio dujų prekybos sistemą,
- pateikti rekomendacijas tolesniam šiltnamio dujų prekybos sistemos vystymui.

Tyrimo **hipotezė**: įgyvendinant šiltnamio dujų prekybos sistemą, sumažėja šiltnamio dujų tarša ir įvykdomi Kioto protokole numatyti įsipareigojimai.

Darbo tikslo įgyvendinimui ir hipotezės patvirtinimui (arba paneigimui) naudojami šie **tyrimo metodai**:

- Europos Sąjungos ir nacionalinių teisės aktų analizės metodas, kuriuo bus išnagrinėti Europos Sąjungos teisės aktai: Komisijos direktyvos, sprendimai bei rekomendacijos ir pagrindianiai šiltnamio dujų prekybos sistemą reglamentuojantys Lietuvos teisės aktai: 2004 m. gegužės 19 d. Aplinkos ir Ūkio ministerijų strategija *dėl JTBKKK Kioto protokolo mechanizmų įgyvendinimo*, kiti vėlesni įsakymai ir taisyklės.
- Asmeninis interiu su Aplinkos ministerijos Atmosferos skyriaus specialistais bei VšĮ "Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas“, kuriam pavesta Kioto mechanizmų

įgyvendinimas, darbuotojais ir interviu telefonu su konsultacinės įmonės „Ekostrategija“, kuri yra Nacionalinio paskirstymo plano rengėja, darbuotojais.

Rašant darbą, remtasi Simon Hix knyga „Europos Sąjungos politinė sistema“[5], naujausiais lietuvių autorių leidiniais apie klimato kaitą[6], BASREC[7], oficialiais Kioto protokolo mechanizmų vadovais, EBPO[8] medžiaga ir kitais literatūros šaltiniais. Dėl darbo problemos naujumo ir aktualumo šalia pagrindinių nagrinėti Europos Komisijos teisės aktai, kurių taikymas dar nėra numatytas Lietuvoje. Šiltnamio dujų prekybos sistemos 2005 m. rezultatų analizė atlikta remiantis Bendrijos nepriklausomo sandorių žurnalo viešai skelbiamais duomenimis[9]. Daug informacijos apie Kioto lanksčiuosius mechanizmus rasta internete[10]

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, dvi teorinės ir praktinė dalys, suskirstyos skyriais ir poskyriais, išvados, pasiūlymai ir rekomendacijos, literatūros ir šaltinių sąrašas, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, priedai.

Pirmojoje dalyje apžvelgta klimato kaitos problema ir pagrindiniai tarptautiniai susitarimai.

Antrojoje dalyje apžvelgta šiltnamio dujų prekybos sistema bei pagrindiniai teisės aktai. Išnagrinėti juose numatyti lankstieji Kioto protokolo mechanizmai ir jų metu sukuriami Kioto vienetai. Šiame skyriuje pateiktas Lietuvos teisės aktų, reglamentuojančių šiltnamio dujų prekybos sistemą, apibendrinimas. Gilinamasi į kitas šiltnamio dujų prekybos sistemas ir į lanksčiuosius mechanizmus jungiančią Europos Komisijos direktyvą.

Tečiojoje dalyje analizuojama šiltnamio dujų prekybos sistema Lietuvoje ir išskiriamos nenumatytos galimybės.

Magistrinio darbo pabaigoje pateikiamos išvados, pasiūlymai ir rekomendacijos.

Prieduose pateikiama papildoma informacija, kuria remamasi rašant magistrinį darbą.

---

[5] Hix S. Europos Sąjungos politinė sistema, Vilnius: Eugrimas, 2006.
[6] Bubnienė R., Rimkus E., Streimikienė D. Klimato kaitos pagrindai. Vilnius, 2006.
[7] Nordic Council of Ministers. BASREC Regional Handbook on Procedures for Joint Implementation in the Baltic Sea Region. Oslo, 2006. V 2.
[8] Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, įsteigta 1960 m. gruodžio 14 d. Paryžiuje pasirašius Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros konvenciją. Žr.: Organisation for Economic co-operation and development // http://www.oecd.org/about/0,2337,en_2649_201185_1_1_1_1_1,00.html; prisijungimo laikas: 2006-10-10.
[9] Bendrijos nepriklausomo sandorių žurnalo viešai skelbiami duomenys pateikiami internetiniame puslapyje http://ec.europa.eu/environment/ets/welcome.do; paskutinio prisijungimo laikas: 2006-12-20.
[10] Remtasi oficialiu Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos internetiniu puslapiu http://www.unfccc.com ir kitais internetiniais puslapiais.

1. KLIMATO KAITOS PROBLEMA

Anglų mokslininkas L.Botonas, rašydamas apie klimato kaitos problemą, teigė: "… galimi du variantai: arba žmonės padarys taip, kad ore liks mažiau dūmų, arba dūmai padarys taip, kad Žemėje liktų mažiau žmonių".

Žmogaus veikla – ypatingai akmes anglies ir įvairaus kito iškastinio kuro deginimas - suformavo šiltnamio dujų gaubtą virš žemės paviršiaus, kuris daro didelį poveikį klimato kaitai. To pasekmėje pakilo Žemės paviršiaus temperatūra, o tai turi įtakos daugybei ekosistemų, padedančių gyvybei atsirasti ir išlikti. Debesų apklotas, krituliai, vėjas, vandenyno srovės, gyvūnijos rūšių gausa ir augmenijos paplitimas – gamtos reiškinių pavyzdžiai, įtakojami klimato atšilimo.[11]

Norėdami įsitikinti problemos tikrumu, turime paminėti, kad per praeitą šimtmetį Žemės paviršiaus vidutinė temperatūra pakilo 0.6°C. Per pastaruosius 30 metų automobilių Europoje padaugėjo 5 kartus, ir mes gaminame, perkame išmetame daug daugiau, negu praeityje. Mums reikia vis daugiau fabrikų, o tam, kad jų produkciją pristatytume iki parduotuvių - vis daugiau sunkvežimių, traukinių, lėktuvų. Dėl to sunaudojama vis daugiau energijos. Daugiausia jos, reikalingos gamykloms, mūsų butų apšildymui ir automobilių bei lėktuvų judėjimui, mes pagaminame degindami naftą, anglį ar gamtines dujas[12]. Tai akivaizdūs žmogaus veiklos pokyčiai ir jų įtakojimas aplinkai.

Panagrinėjime pačią klimato kaitos problemą. Gyvybei žemėje palaikyti užtektų saulės energijos, patenkančios į ją tiesiai su Saulės šviesa. Apie 30 proc. Saulės energijos grįžta į erdvę atsimušusi į išorinius atmosferos sluoksnius. Kita dalis pasiekia Žemės paviršių, kuris atspindi ją kaip infraraudonuosius spindulius. Infraraudonuosius spindulius oro srovės lėtai kelia aukštyn, tačiau šiltnamio dujos, tokios kaip vandens garai, anglies dioksidas, ozonas, metanas jų patekimą į erdvę sulaiko. Šiltnamio dujos sudaro visos atmosferos tik 1 procentą, tačiau jos lygtai apkloja Žemės paviršiaus atmosferos sluoksnį. Sudarydamos šiltnamio efektą, šiltnamio dujos sulaiko šilumą ir palaiko šiltesnę temperatūrą aplink Žemės paviršių net 30^0C.

Žmogaus veikla šį apklotą, nepraleidžiantį infraraudonųjų spindulių, padaro dar storesnį - natūraliai susidarančias dujas papildo anglies diokso išmetimai, susidarantys deginant anglį, naftą ir gamtines dujas; metano ir azoto suboksido dujos, atsirandančios dėl žemės

[11] United Nations Framework Convention on Climate Change. http://unfccc.int/2860.php; prisijungimo laikas: 2005-12-20

[12] Oro tarša – pirmoji pažintis. http://ecoagents.lt.eea.europa.eu/research/airpollution; prisijungimo laikas: 2006-09-17.

naudmenų tręšimo azotinėmis trąšomis bei daugybė kitų pramonės gamybos metu susiformuojančių dujų, kurios neatsirastų natūraliu būdu.[13]

Minėti pokyčiai vyksta neišmatuojamu greičiu. Beveik akivaizdu, kad jei šiltnamio dujų tarša didės taip pat greitai, XXI amžiuje anglies dioksido koncentracija atmosferoje padvigubės lyginant su priešindustriniu lygmeniu. Gal net išaugs ir tris kartus.

Šių pokyčių pasekoje, žinomų kaip stiprėjantis šiltnamio dujų efektas, kyla Žemės paviršiaus ir žemutinio atmosferos sluoksnio temperata. Kompiuteriniais skaičiavimais gauti klimato modeliai rodo, kad iki 2100 m. vidutinė Žemės temperatūra pakils nuo 1.4 iki 5.8^0C lyginant su praeitu šimtmečiu. Praeitame šimtmetyje temperatūra pakilo vos 0.6^0C

Kokius pokyčius sąlygoja žemės paviršiaus temperatūros pasikeitimas? Net mažas pasikeitimas taps klimato kaitos priežastimi – tokių reiškinių kaip debesuotumas, krituliai, vėjo gūsiai, metų laikų trukmės pokyčiai. Teigiama, kad „…tankiai apgyvendintame Žemės rutulyje, kuriame jau dabar netrūksta stresinių problemų, kaip ir praeityje, milijonai žmonių ir toliau priklausys nuo klimato sąlygų, tokių kaip musoninės liūtys ir panašiai. Prie viską griaunančių klimato kaitos pokyčių bus mažų mažiausiai sunku prisitaikyti“[14].

Kai kurių mokslininkų nuomone, žmonijos pastangos ir veikla yra labai menka lyginant su natūraliais gamtos reiškiniais, darančiais poveikį klimato atšilimui. Galėtume paminėti ugnikalnių prasiveržimus, Žemės paviršiaus išpustymus, druskų garavimą ir pan. Užuot kovojus su neigiamą poveikį darančia žmogaus veikla, žmonija turėtų susirūpinti, kaip prisitaikyti prie besikeičiančio klimato ir jo padarinių. Ši alternatyvi nuostata tik patvirtina klimato kaitos problemos egzistavimą ir kitame skyriuje nagrinėsime, kokių konkrečių veiksmų imtasi pasauliniu lygmeniu.

1.1.Jungtinių Tautų Bendroji klimato kaitos konvencija ir Kioto protokolas

Apie gręsiantį pavojų mokslininkai įspėjo dar praeito šimtmečio antrojoje pusėje, tačiau akivaizdu, kad valstybės, spręsdamos visuotinę klimato atšilimo problemą, bet veikdamos atskirai, bus visiškai neveiksmingos. Mokslininai pirmieji iškėlė šią problemą tarptautiniu lygmeniu. Meteorologai pirmieji pastebėjo aiškius požymius, kad 1960-aisiais ir 1970-aisiais anglies dioksido koncentracija atmosferoje didėja ir šie įrodymai vertė imtis priemonių. Tačiau tarptautinė bendruomenė tik po keleto dešimtmečių ėmėsi konkrečių veiksmų.[15]

[13] United Nations Framework Convention on Climate Change. http://unfccc.int/2860.php; prisijungimo laikas: 2005-12-20
[14] Ten pat; prisijungimo laikas: 2005-12-22.
[15] Ten pat, prisijungimo laikas: 2006-10-12.

1988 metais įsteigus Tarpvyriausybinę klimato kaitos tarybą[16] (angl. IPCC - Intergovernmental Panel on Climate Change), buvo sukurta Pasaulinė Meteorologų organizacija ir patvirtinta Jungtinių Tautų aplinkos apsaugos programa (UNEP). 1990 m. Ši grupė parengė pirmąją įvertinimo ataskaitą, kurioje savo nuomonę išdėstė daugiau nei 400 mokslininkų. Ataskaita patvirtino, kad klimato atšilimo problema realiai egzistuoja ir paskatino vyriausybes sukurti Jungtinių Tautų Bendrąją klimato kaitos konvenciją (toliau – Konvencija). Tarptautinių susitarimų pagrindu derybos dėl Konvencijos vyko sparčiai ir 1992 metais Rio de Žaneire ji buvo pasirašyta. To pasekoje atliekami pasauliniai tyrimai, reguliariai leidžiamos atliktos įvertinimo ataskaitos (iki šiol viso buvo 3), sudaromos specialios ataskaitos, renkami duomenys bei techninė dokumentacija. „Klimato kaitos konvencijos tikslas – išlaikyti tokią šiltnamio dujų koncentraciją atmosferoje, kad ji netrikdytų klimato sistemos. Šiuo metu Konvenciją yra ratifikavusios per 180 valstybių, tarp jų ir Lietuva.“[17]

Remiantis IPCC duomenimis, atspindinčiais pasaulio mokslininkų bendrą nuomonę, kuri nėra politiškai įtakojama, suformuojama naudinga pusiausvyra ir tarp politinių veiksmų, sprendžiančių, ką daryti su klimato kaita. IPCC ataskaitos dažnai yra Konvencijos sprendimų pagrindas. Be to, šių ataskaitų duomenys turėjo didžiausią įtaką derybose, kurių pasekoje 1997 m. pasirašytas Kioto protokolas – antrasis tarptautinis ir daugiau įpareigojantis tarptautinis susitarimas, įsigaliojęs 2005 m. pradžioje. Protokolo esmė – „…sumažinti penkių metų laikotarpiu 2008-2012 išsivysčiusiųjų šalių šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus 5,2 proc. lyginant su 1990 m. kiekiu.“[18] Protokolas įsigaliojo 2005 m. vasario 16d., devyniasdešimtą dieną po to, kai protokolą ratifikavo Rusija. Šios šalies CO2 išmetimai sudaro 17.4% ir tokiu būdu buvo įvykdyta Kioto protokolo sąlyga, pagal kurią jį ratifikuoti turi ne mažiau kaip 55 JTBKKK šalys, įskaitant išsivysčiusias šalis, kurių daliai tenkantis išmetamų CO2 kiekis sudaro ne mažiau kaip 55% visų CO2 išmetimų šioje grupėje.

Reikėtų išskirti Konvenciją pasirašiusių šalių grupes, kurioms keliami skirtingi reikalavimai. Pirmajame priede[19] „išvardytos rinkos ekonomikos ir pereinamosios ekonomikos šalys, tarp jų ir Lietuvos Respublika, turi parengti nacionalinę strategiją ir taikyti klimato kaitą švelninančias priemones, ribodamos išmetamuosius šiltnamio dujų kiekius ir stiprindamos šiltnamio dujų biologinių absorbentų (miškų) apsauga."[20] Antrasis priedas skirtas Ekonominio

[16] Intergovernmental Panel on Climate Change. http://www.ipcc.ch ; prisijungimo laikas: 2006-01-06.
[17] Aplinkos ministerija // http://www.am.lt/VI/; prisijungimo laikas: 2006-01-10
[18] http://www.avei.lt/6CFC5866-8A11-4A4D-AF6E-9DAAA04759D9.W5Doc?frames=no&; prisijungimo laikas: 2006-11-13;
[19] Konvencijos I ir II Priedo šalys pateikiamos magistrinio darbo priede Nr. 1
[20] Bubnienė R., dr. Egidijus Rimkus, dr.Dalia Štreimikienė. Klimato kaitos politikos pagrindai. Vilnius, 2006. P. 15.

bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos[21] (EBPO) narėms, išskyrus pereinamosios į rinkos ekonomiką šalis.

Akivaizdu, kad žvelgiant į susidariusią problemą globaliai, vienos valstybės veiksmai sumažinti šiltnamio dujų išmetimus tiek, kad jie paveiktų Žemės paviršiaus atšilimo procesą, būtų mažai pastebimi. Problema yra globali ir turi būti sprenžiama tarpvyriausybiniame lygyje. Lietuvos Respublikos Seimas Kioto protokolą ratifikavo 2002 m. gruodžio 31 d.[22] Antrojoje magistrinio darbo dalyje pateiksime šių tarptautinių susitarimų pagrindinių nuostatų, susijusių su magistrinio darbo objektu ir dalyku, perkėlimą tiek į Europos Sąjungos teisės bazę, tiek šių nuostatų perkėlimą į nacionalinius teisės aktus. Tuo tarpu kitame poskyryje apžvelgsime poveikio atmosferai mažinimo priemones, apibrėžtas Konvencijoje ir Kioto protokole.

1.2. Globalinio poveikio mažinimo priemonės

Minėjome du pagrindinius tarptautinius susitarimus. Įsigaliojus Kioto protokolui, kiekviena jį ratifikavusi valstybė prisiėmė konkrečius įsipareigojimus, susijusius su išmetamų į atmosferą ŠD mažinimu.[23] Lentelėje pateikiame Kioto protokolo B priedo šalių įsipareigojimus sumažinti šiltnamio dujų kiekį 2008-2012 laikotarpiu. Pirmasis Kioto laikotarpis prasideda 2008 metais ir tęsiasi iki 2012-ųjų. 2005-2007 m. laikotarpis vadinamas „pasiruošiamuoju“.

1 lentelė. Kioto protokolo B priedo šalys ir jų ŠD išmetimo mažinimo tikslai [24]

Šalis	ŠD kiekio sumažinimas 2008-2012 m. palyginti su baziniais metais (daugiausia 1990m.)
ES15, Bulgarija, Čekija, Estija, Latvija, Lichtenšteinas, Lietuva, Monakas, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Šveicarija	-8 %
JAV	-7 %
Kanada, Vengrija, Japonija, Lenkija	-6 %
Kroatija	-5

[21] Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos veikla apžvelgta magistrinio darbo 2.3 poskyryje.
[22] LR Įstatymas dėl Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo ratifikavimo // Valstybės žinios. 2002, Nr. 126-5728.
[23] Šiltnamio efektą skeliančios dujos išvardintos Kioto protokolo A priede: Anglies doksidas (CO_2), Metanas (CH_4), azoto suboksidas (N_20), hidrofluoroangliavandeniliai (HFCs), perfluorangliavandeniliai (PDFs), sieros heksafluoridas (SF_6)
[24] Bubnienė R., dr. Egidijus Rimkus, dr.Dalia Štreimikienė. Klimato kaitos politikos pagrindai. Vilnius, 2006. P.19.

Šalis	ŠD kiekio sumažinimas 2008-2012 m. palyginti su baziniais metais (daugiausia 1990m.)
Naujoji Zelandija, Rusija, Ukraina	0
Norvegija	+1 %
Australia	+8 %
Islandija	+10 %

Reikėtų pabrėžti, kad "...vienas iš pagrindinių Konvencijos principų – bendra, tačiau paskirstyta priklausomybė, pagal kurią išsivysčiusios šalys įsipareigoja vadovauti kovai su klimato kaita ir jos padariniais.“[25] Dar septintojo dešimtmečio pradžioje buvo keliamos didėjančios šalių ekonomikų tarpusavio priklausomybės ir "supranacionalinių“ bei „suglobotinių“ sistemų klostymosi idejos. Kaip teigė Etzionis „… turėtų būti akivaizdu, jog socialiniam teoretikui galimas tik vienas – globalinis moralinės bendrijos pagrindas … Keista, bet daugelis socialinių teoretikų pervertina nacionalines vertybės, kaip politinės analizės vieneto, reikšmę ir reikiamai neįvertina supranacionalinių priklausomybių reikšmės; jie nacionalistinę moralinę bendruomenę yra linkę laikyti bendrų vertybių pagrindu.“[26] Suskirstant šalis į išsivysčiusias, besivystančias bei pereinamosios ekonomikos šalis, Konvencijoje pripažįstama, kad išsivysčiusios pramoninės šalys atsakingos už didžiąją dalį atmosferoje susikaupusių šiltnamio efektą sukeliančių dujų, ir kad jos turi užtektinai tiek finansinių, tiek technologinių išteklių sumažinti pastarųjų išmetamų šiltnamio dujų kiekį. Tuo tarpu kad išvengti besivystančių valstybių subalansuotos plėtros ekonominio augimo susilpnėjimo, joms keliami kiti tikslai. Vienas iš įsipareigojimų išsivysčiusioms šalims - iki 2000 metų stabilizuoti ir sumažinti išmetamų šiltnamio dujų rodiklius iki buvusių 1990-aisiais – buvo beveik sėkmingai vykdomas.

Konvencijos 3-iasis straipsnis numato, kad "... Šalys, kurios yra išsivysčiusios valstybės, ir kitos išsivysčiusios Šalys, išvardytos II Priede, aprūpina naujų ir papildomų lėšų, kurios visiškai padengtų sutartas išlaidas, tenkančias Šalims - besivystančioms valstybėms, pagal įsipareigojimus, nurodytus 12 straipsnio 1 paragrafe." [27] Konvencijoje yra taipogi nurodoma, kad „… Šalys, kurios yra išsivysčiusios valstybės, bei kitos išsivysčiusios Šalys, išvardytos II Priede, padeda besivystančioms Šalims, kurios yra ypač jautrios neigiamoms

[25] Kova su klimato kaita. http://www.ec.europa.eu/environment/climat/campaign/fightingcc_lt.htm; prisijungimo laikas 2006-03-12
[26] Parsons W. Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 218.
[27] Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencija. Vilnius, 2005. P. 6.

klimato pasikeitimo pasekmėms, padengti išlaidas, susijusias su prisitaikymu prie šių neigiamų pasekmių“.[28]

Tokiu atveju sudaromos visos prielaidos šalių geopolitiniam bendradarbiavimui klimato kaitos sferoje. Be ekonominių ir kitų įsipareigojimų, Konvencijoje numatomi tyrimai ir sistemingų stebėjimų rėmimas ir plėtojimas, šalių bendradarbiavimas šioje srityje, švietimas, mokymas ir visuomenės informavimas, šalių konferencijos, sekretoriato ir pagalbinių organų konsultacijoms ir įgyvendinimui nustatymas, aprašomas finansinis mechanizmas, informacijos, susijusios su įgyvendinimu, išplatinimas[29] ir kiti dalykai. Turėtume paminėti, kad vadovaudamasi 17 straipsnio 1 paragrafu bet kurio eilinio posėdžio metu Šalių Konferencija gali priimti Konvencijos protokolus. Tik Konvencijos Šalys gali tapti protokolo Šalimis.[30] Vadinasi, Kioto protokolą ratifikavusios šalys privalo būti prieš tai pasirašiusios Konvenciją.

Kioto protokolas nustato privalomus teisinius 37 pramoninių šalių, įskaitant visas Europos Sąjungos šalis nares, išskyrus Kiprą ir Maltą, įsipareigojimus ir įvardija ES kaip vientisą juridinį asmenį (vadinamąjį ES-15, nes Kioto protokolo pasirašymo metu ES turėjo tik 15 šalių narių). Be to, anksčiau minėta, kad Kioto protokole numatyti pažangūs rinkos sąlygomis veikiantys mechanizmai (vadinamieji Kioto lankstieji mechanizmai), kurių tikslai – didinti klimato kaitos pasekmių švelninimo ekonominį efektyvumą.

Simon Hix teigia, kad "Europa labiau reaguoja į pasaulinius ekonominius ir geopolitinius įvykius nei juos formuoja." [31] Išskiriant ekonominę globalizacijos daromą įtaką (Milner ir Keohone, 1996; Garrett ir Lange, 1996), teigiama, kad „globalizacija lengvina prekių, paslaugų ir kapitalo kainų supanašėjimo procesą. Tai skatina ES reformuoti savo vidaus politikas, kad būtų įmanoma suartėti su jų pasauliniais konkurentais." [32]

Jau minėjome, kad besivystančioms šalims šiltnamio dujų taršos mažinimo užduočių nenumatyta, kad nebūtų sumažintas šių šalių ekonominis ir socialinis augimas. Šiuo atveju išsivysčiusios šalys, dalyvaudamos lanksčiųjų mechanizmų įgyvendinime, gali gauti ir ekonominės naudos. Tačiau Marakešo susitarimai aiškiai apibrėžia, kad Pirmojo priedo šalys turi imtis ženklių nacionalinių klimato kaitos mažinimo priemonių ir lankstieji mechanizmai gali tik papildyti nacionalines priemones.

Kalbėdami apie šiltnamio dujų išmetamų į atmosferą mažinimo priemones, iškiriame tris Kioto protokole numatytus mechanizmus, trumpai apibūdintus 2 lentelėje.

---

[28] Kyoto protocol // http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php; prisijungimo laikas: 2006-04-10.
[29] Ten pat, prisijungimo laikas: 2006-04-10.
[30] Ten pat, prisijungimo laikas: 2006-04-11.
[31] Hix Simon. Europos Sąjungos politinė sistema. Vilnius: Eugrimas, 2006, 2-as leidimas. P.457-458.
[32] Ten pat, P.458.

2 lentelė. Kioto protokolo lankstieji mechanizmai

Mechanizmo pavadinimas	Trumpas apibūdinimas	Mechanizmo įgyvendinimo metu susidarantys vienetai	Mechanizmą reglamentuo-jantis Kioto protokolo straipsnis
Bendro įgyvendinimo (BĮ) mechanizmas	„Dviejų Šalių susitarimas, kurio pagrindu vienos Šalies subjektai (įmonės) investuoja į kitoje Šalyje įgyvendinamus projektus, kuriais siekiama sumažinti CO2 išmetimus konkrečiuose taršos šaltiniuose kitoje Šalyje.“[33] Pojekto įgyvendinimo metu investuojantysis subjektas gauna iš šalies, į kurią investuojama, pastarojoje susidarančius taršos mažinimo vienetus (toliau tekste – TMV). BĮ projektai vykdomi tarp dviejų JTBKKK 1 priedo šalių.	Taršos mažinimo vienetai (TMV, angl. emission reduction unit (ERU)	6 straipsnis
Švarios plėtros mechanizmas	Susitarimas, „…kurio pagrindu viena Šalis ar jos subjektai (įmonės) investuoja į kitoje šalyje, kuri nėra įtraukta į Protokolo I-ąjį priedą, įgyvendinamus projektus, už tai gaudama iš pastarosios patvirtintus taršos mažinimo vienetus“[34] (toliau tekste – PTMV).	Patvirtinti taršos mažinimo vienetai (PTMV, angl. certified emission reduction unit (CER)	12 straipsnis
Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų (ATL) prekyba	Dviejų Šalių (įmonių) susitarimas, „kurio pagrindu vienos Šalies subjektai (įmonės) perka iš kitos Šalies subjektų (įmonių)	Apyvartinis taršos leidimas (ATL, angl. EU allowance)	17 straipsnis

[33] Kioto protokolas. http://www.laaif.lt/index.asp?DL=L&TopicID=49; prisijungimo laikas: 2006-04-30.
[34] Ten pat.

Mechanizmo pavadinimas	Trumpas apibūdinimas	Mechanizmo įgyvendinimo metu susidarantys vienetai	Mechanizmą reglamentuo-jantis Kioto protokolo straipsnis
	apyvartinius taršos leidimus (toliau tekste – ATL).“[35] Šio mechanizmo esmė yra labai panaši į BĮ mechanizmo esmę. Skirtumas tarp minėtų mechanizmų yra tik tas, kad ATL sistemos prekybos pagrindu viena Šalis ne investuoja lėšas į kitoje Šalyje vykdomus Projektus, o perka iš kitos Šalies ATL. ATL prekyba gali būti vykdoma ir tarp vienos šalies įmonių.		

Lanksčiųjų mechanizmų įgyvendinimo pasekoje gaunami apskaitomi ir ekonominę naudą turintys Šiltnamio dujų prekybos sistemos objektai, magistriniame darbe pasirinkti magistrinio darbo dalyku. Bendro įgyvendinimo projektų metu sukuriami taršos mažinimo vienetai, o švarios plėtros projektų įgyvendinimo metu - patvirtinti taršos mažinimo vienetai. Apyvartinių taršos leidimų atsiradimo galimybes numato tarptautiniai susitarimai - Konvencijos Kioto protokolo 17 straipsnio nuostatos. Galvojant apie besivystančių šalių ekonominę plėtrą, pastarosioms įsipareigojimai nėra nustatyti – tokiu būdu sudaromos prielaidos tarpvalstybiniam geopolitiniam bendradarbiavimui.

[35] Kioto protokolas // http://www.laaif.lt/index.asp?DL=L&TopicID=49; prisijungimo laikas: 2006-04-30.

2. ŠILTNAMIO DUJŲ PREKYBOS SISTEMA

Paminėję pirmuosius tarptautinius susitarimus, kurie numatė Šiltnamio dujų prekybos sistemos galimybes, antrąjame skyriuje išanalizuosime pagrindinius Europos Sąjungos veiksmus ir pagrindinius teisės aktus, reaguojant į klimato kaitos problemą. Be to, atkreipsime dėmesį į Lietuvos Respublikos teisinės bazės ypatybes Europos Sąjungos kontekste.

2.1. Europos Sąjungos šiltnamio dujų prekybos schema. Pagrindiniai teisės aktai

Europos aplinkos agentūros 2004-ųjų metų duomenys pateikta daugelį akivaizdžių pasekmių, kaip antai įvardina ekonominius nuostatolius: „…ketveri iš penkerių didžiausio ekonominio nuosmukio metai – metai po 1997-ųjų“[36], derliaus nykimą, žmonių mirštamumą, tirpstančius ledynus, jūros lygio kitimą. Europa jau senokai buvo priversta susimąstyti apie klimato kaitos pasekmes. ES politika ir priemonės klimato kaitos srityje apibrėžtos Europos klimato kaitos programoje (toliau - EKKP). Pristatant Pirmąją EKKP (2000-2004), rašoma, kad „Europos Komisija įsteigė EKKP 2004-aisiais, kad padėtų išskirti efektyviausias aplinkosauginiu požiūriu veikiančias politikos kryptis ir priemones, kurios gali būti priimamos Europos Sąjungos lygmenyje, kad sumažėtų šiltnamio dujų išmetimai“[37]. Svarbiausias tikslas – padėti užtikrinti, kad ES laikosi savo Kioto protokolo įsipareigojimų. Tai reikalauja tiek 15 šalių, kurios tapo Europos Sąjungos narėmis iki 2004 metų, tiek naujųjų 10, sumažinti suminį išmetamų šiltnamio dujų kiekį iki 8 proc. lyginant su baziniais 1990-aisiais metais iki 2012. Lyginant duomenis, atskirai išskiriami ES-15 ir ES-10 šalių išmetimai. EKKP taip pat suderinta su Europos Sąjungos šeštąja aplinkosaugos programa (2002-2012), kuri suformuoja strateginį pagrindą aplinkosauginiams veiksmams ir nustato klimato kaitą vieną iš keturių prioritetinių sričių apimant ir darnios plėtros vystymąsi.

Pirmoji EKKP įtraukė į savo darbą daugybę politikos sektorių ir priemonių. Vienuolikos darbo grupių, koordinuojamų EKKP Tarybos, apimtos šios sritys:

1. „lankstusis mechanizmas: prekyba ATL,
2. lankstieji mechanizmai: BĮ ir ŠPM,
3. energijos pasiūla,
4. energijos paklausa,
5. energijos efektyvumas pramoniniuose procesuose,

[36] UNFCCC. http://unfccc.int/essential_background/items/2877.php; prisijungimo laikas: 2006-05-14.
[37] The European climate change programme // http://ec.europa.eu/environment/climat/eccp.htm; prisijungimo laikas: 2006-07-12.

6. transportas,
7. pramonė (HFC dujos, atsinaujinantys energetikos šaltiniai, savanoriški susitarimai),
8. tyrimai,
9. žemės ūkis,
10. ŠD sugėrimas žemės ūkio paskirties žemės,
11. ŠD sugėrimas mišku.“ [38]

Sąvoka ‚šiltnamio dujų sugėrimas arba absorbavimas‘ reiška, kad išmetami šiltnamio dujų kiekiai gali būti absorbuojami vystant atitinakamus žemės ūkio paskirties plotus ir konkrečias veiklas.

Antroji Europos klimato kaitos programa įdiegta 2005-aisiais metais ir apima visų aukščiau išvardintų sektorių teisines priemones. Tačiau pripažinta, kad „didžiausią įtaką šiltnamio dujų mažinimui ES15 šalių narių turėtų daryti prekybos apyvartiniais taršos leidimais (ATL) sistema, elektros gamyba iš atsinaujinančių šaltinių skatinimas, energijos gamybos kogeneracinėse jėgainėse skatinimas, energijos taupymo pastatuose didinimas ir energijos efektyvumo didelėse pramonės įmonėse skatinimas bei vartotojų motyvavimas naudoti efektyvesnius prietaisus.“[39]

Europos Sąjungai pripažinus klimato kaitos problemą, žemiau pateiksime pagrindines šiltnamio dujų mažinimo priemones bei jas reglamentuojančius ES teisės aktus, susijusius su nagrinėjamu dalyku:

1. Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. spalio 13d. direktyva 2003/87/EC, nustatanti prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB. Ši direktyva realiai įsigaliojo nuo 2005 m. sausio 1d., kada Europos Sąjungoje pradėjo veikti šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų sistema. Šiltnamio dujų prekybos sistema, ribojanti CO_2 leidimų išdavimą ir paskirstymą direktyvoje nurodytoms veiklos sritims, pagal kurias į apskaitą patenka 11500 įrenginių visose Europos Sąjungos šalyse. Šioje direktyvoje nurodytos veiklos sritys:
    - energijos transformavimas,
    - juodųjų metalų gamyba ir apdirbimas,
    - mineralinių medžiagų apdirbimo pramonė,
    - kitos veiklos[40].

[38] Bubnienė R., dr. Egidijus Rimkus, dr.Dalia Štreimikienė. Klimato kaitos politikos pagrindai. Vilnius, 2006. P.24.
[39] Ten pat, P. 25.
[40] Visos veiklos sritys, kurias vykdantys įrenginiai yra įtraukti į šiltnamio dujų prekybos sistemą, pateikiamos magistrinio darbe 2 priede.

Direktyvos 1-ajame priede išvardinti konkrečios veiklos įrenginiai, kurių šiltnamio dujų išmetimus privaloma apskaityti, pateikti Europos Komisijai bei aprašyti nacionaliniuose klimato kaitos pranešimuose.

2. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. spalio 27d. direktyva 2004/101/EB, iš dalies keičianti Direktyvą 2003/87/EB, nustatančią šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemą Bendrijoje, dėl Kioto protokolo projektų mechanizmų. Ši direktyva nustato lanksčiųjų mechanizmų (Bendro įgyvendinimo ir Švarios plėtros) įgyvendinimo metu gaunamų „taršos kreditų“ panaudojimą ES šiltnamio dujų prekybos sistemoje ir iš dalies pakeičia 87-ąją.
3. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. vasario 11d. sprendimas 280/2004/EB dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos Bendrijoje monitoringo mechanizmo ir Kioto protokolo įgyvendinimo. Šis sprendimas, remiantis JTBKKK, nustato stebėsenos ir ataskaitų teikimo mechanizmą. Taip pat ši priemonė įpareigoja Bendriją ir jos valstybes nares sudaryti, periodiškai atnaujinti, skelbti ir Šalių konferencijoje pateikti antropogeninės kilmės šiltnamio efektą sukeliančių dujų, kurių nekontroliuoja Monrealio protokolas dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų (toliau – šiltnamio efektą sukeliančios dujos), nacionalinius registrus pagal šaltinius ir šalinimą absorbentais, sudarytus pagal palyginamąją metodiką, dėl kurios susitaria Šalių konferencija.
4. Komisijos 2006 m.lapkričio 13 d. sprendimas 2006/XI/13 dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos mažinimo dvigubo skaičiavimo pagal Bendrijos šiltnamio dujų leidimų sistemą vengimo, skirtas projekto veiklai pagal Kioto protokolą vadovaujantis Direktyva 2003/87/EB. Šis sprendimas priimtas, siekiant užtikrinti Bendrijos šiltnamio dujų taršos leidimų sistemos vientisumą aplinkos atžvilgiu ir išvengti dvigubo taršos mažinimo vienetų skaičiavimo.

Apžvelgę pagrindinius Europos Sąjungos teisės aktus, kitame skyriuje apibendrinsime nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius šiltnamio dujų prekybos sistema.

2.2. Lietuvos Respublikos šiltnamio dujų prekybos sistema ir politika. Nacionaliniai teisės aktai

Lietuvos Respublikos Seimas Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolą ratifikavo 2002 m. gruodžio 31 d.[41] Ankstesniame poskyryje paminėjome pagrindinius Europos Sąjungos teisės aktus, reglamentuojančius šilnamio dujų prekybos sistemą.

[41] LR Įstatymas dėl Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo ratifikavimo // Valstybės žinios. 2002, Nr. 126-5728.

Perkeliant Konvencijos Kioto protokolo nuostatas į nacionalinę teisinę bazę, Ūkio ministras 2004 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. D1-279 /4-193 patvirtino Konvencijos Kioto protokolo bendro įgyvendinimo mechanizmo įgyvendinimo strategines kryptis (toliau – Strateginės kryptys) bei tarpinstitucinį funkcijų pasiskirstymą įgyvendinant šį mechanizmą.[42] Ankstesni dokumentai, turintys ryšį su Stateginėmis kryptimis, pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. Anksteni dokumentai, susiję su Aplinkos ir Ūkio ministrų įsakymu dėl Strateginių krypčių bei tarpinstitucinio funkcijų pasiskirstymo patvirtinimo[43]

Eil. Nr.	Dokumentas	Data	Nr.	Tipas	Ryšys
1	Dėl Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos ratifikavimo, įsigaliojo nuo 1995 02 23. Priėmė: Lietuvos Respublikos Seimas Valstybės žinios. 1995, Nr.18-413;	1995 02 23	I-812	Nutarimas	Ryšys su taikymą nusakančiu dokumentu
2	Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo; Įsigaliojo nuo 1998 07 30. Pakeistas. Priėmė: Lietuvos Respublikos Vyriausybė Valstybės žinios. 1998, Nr.67-1957;	1998 07 23	921	Nutarimas	Ryšys su taikymą nusakančiu dokumentu
3	Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo, įsigaliojo nuo 1998 09 26. Pakeistas. Priėmė: Lietuvos Respublikos Vyriausybė Valstybės žinios. 1998, Nr.84-2353;	1998 09 22	1138	Nutarimas	Ryšys su taikymą nusakančiu dokumentu
4	Įstatymas Dėl Jungtinių Tautų	2002 11 19	IX-	Įstatymas	Ryšys su

[42] Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2004 m. balandžio 19 d. įsakymas Nr. 4-193 „Dėl Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo bendro įgyvendinimo mechanizmo įgyvendinimo strateginių krypčių patvirtinimo bei tarpinstitucinio funkcijų pasiskirstymo įgyvendinant šį mechanizmą“ // Valstybės žinios'2004 Nr.86-3146.

[43] Žr.: Dėl JTBKKK Kioto protokolo bendro įgyvendinimo mechanizmo įgyvendinimo strateginių krypčių patvirtinimo bei tarpinstitucinio funkcijų pasiskirstymo įgyvendinant šį mechanizmą // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.susije_l?p_id=234185; prisijungimo laikas: 2006-02-06.

Eil. Nr.	Dokumentas	Data	Nr.	Tipas	Ryšys
	Bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo ratifikavimo, įsigaliojo nuo 2002 12 31. Priėmė: Lietuvos Respublikos Seimas Valstybės žinios. 2002, Nr.126-5728;		1203		taikymą nusakančiu dokumentu
5	Dėl Nacionalinės aplinkos sveikatinimo veiksmų 2003-2006 metų programos įgyvendinimo 2004 metų priemonių patvirtinimo, įsigaliojo nuo 2004 03 28. Pakeistas. Priėmė: Lietuvos Respublikos Vyriausybė Valstybės žinios. 2004, Nr.46-1516.	2004 03 24	321	Nutarimas	Ryšys su „Strateginė mis kryptimis“

Lentelėje pateikiame Strateginių krypčių bei tarpinstitucinio funkcijų pasiskirstymo ryšį su kitais nacionaliniais teisės aktais. Kaip pastebime, po Konvencijos ratifikavimo pakeisti Ūkio ir Aplinkos ministerijų nuostatai – pakeitimai susiję ir su Europos Sąjungos teisyno nuostatų (pranc. Acquis communaitaire) suderinimu. Priėmus įstatymą dėl Konvencijos Kioto protokolo ratifikavimo, patvirtinta su Strateginėmis kryptimis susijusi Nacionalinė aplinkos sveikatinimo veiksmų 2003-2006 metų programos įgyvendinimo 2004 metų priemonių patvirtinimo programa.

Strateginių krypčių tiesioginį taikymą patvirtinantis Aplinkos ministro įsakymas "Dėl Bendro įgyvendinimo projektų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ [44] įsigaliojo 2005 metų balandžio 20 d.

Keičiant ir koreguojant Europos Sąjungos teisės aktus, reglamentuojančius aplinkos apsaugos teisės nuostatas, susijusias su Kioto protokolo įgyvendinimu, buvo kuriami ir koreguojami atitinkami nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų prekybą Lietuvoje. Pateiksime nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių šiltnamio dujų prekybos sistemą ir su ja susijusių kitų dviejų lanksčiųjų Kioto mechanizmų įgyvendinimą, apibendrinimą:

[44] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. balandžio 1d. įsakymas Nr. D1-183 „Dėl bendro įgyvendinimo projektų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.50-1671.

1) Aplinkos ministro 2006 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. D1-337 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 "Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo įsakymas // Valstybės žinios. 2006, Nr.79-3129. Įsakymas įsigaliojo nuo 2006 07 21 bei pakoregavo aktualios Prekybos tvarkos nuostatas dėl informacijos pateikimo atsakingoms institucijoms, nustatė praeitų metų išmestų šiltnamio dujų kiekio deklaravimą - galimybę deklaruoti šiltnamio dujų kiekį adekvačių kiekiu taršos mažinimo vienetais ar patvirtintais taršos mažinimo vienetais.
2) Aplinkos ministro 2005m. lapkričio 11 d. Nr. D1-542 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 "Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo įsakymas // Valstybės žinios. 2006, Nr.79-3129. Įsakymas įsigaliojo nuo 2005 11 20. Nauja Prekybos tvarkos redakcija perkėlė direktyvos 2004/101/EB *Dėl Kioto protokolo projektų mechanizmų* [45] nuostatas, leidžiančias ‚atsiskaityti' už praeitų metų išmetimus adekvačiu kiekiu taršos mažinimo vienetais ar patvirtintais taršos mažinimo vienetais.
3) Aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymas Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr.78-2764. Įsigaliojo nuo 2004 05 12. Aplinkos ministro 2006 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. D1-337 paskelbta nauja šio teisės akto redakcija [46]. Prekybos tvarkos aprašas perkėlė direktyvos 2003/87/EC *Dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemos Bendrijoje* nuostatos [47].
4) Aplinkos ministro 2005 m. balandžio 1 d. įsakymas Nr. D1-183 „Dėl bendro įgyvendinimo projektų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 50-1671. Šis įsakymas reglamentuoja antrojo Kioto mechanizmo įgyvendinimą Lietuvoje.
5) Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 10 d. įsakymas Nr. D1-539 „Dėl atlyginimo viešajai įstaigai „Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas“ už Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro duomenų teikimą dydžių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.135-4875. Įsakymas nustato duomenų teikimo dydžius Registro tvarkymo įstaigai, kurie galioja iki 2006 m. gruodžio 31 d.
6) Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 10 d. įsakymas Nr. D1-538 „Dėl atlyginimo viešajai įstaigai „Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas“ už sąskaitų Šiltnamio dujų

[45] Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. spalio 27d. direktyva 2004/101/EB, iš dalies keičianti Direktyvą 2003/87/EB, nustatančią šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemą Bendrijoje, dėl Kioto protokolo projektų mechanizmų // http://europa.eu.int/eur-lex/lex/lt/index.htm; prisijungimo laikas: 2005-12-10.
[46] Aplinkos ministro 2006 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. D1-337 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 "Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo įsakymas // Valstybės žinios. 2006, Nr.79-3129.
[47] Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. spalio 13d. direktyva 2003/87/EC, nustatanti prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB

apyvartinių taršos leidimų registre atidarymą ir tvarkymą dydžių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.135-4874. Įsakymas nustato atlyginimo dydžius už sąskaitų atidarymą, palaikymą ir 1000 ATL laikymą sąskaitoje.

7) Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 10 d. įsakymas Nr. D1-537 „Dėl aplinkos ministro 2005 m. gegužės 16 d. įsakymo Nr. D1-252 "Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro įsteigimo" 3.4 punkto pripažinimo netekusiu galios // Valstybės žinios: 2005 11 15 Nr.135-4873.

8) Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 10 d. įsakymas Nr. D1-536 „Dėl Aplinkos ministro 2005 m. birželio 8 d. įsakymo Nr. D1-287 "Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro nuostatų patvirtinimo" 23.1, 31, 32, 33, 34, 79 punktų pakeitimo ir 43.2 punkto pripažinimo netekusiu galios“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.135-4872.

9) Aplinkos ministro 2005 m. birželio 8 d. įsakymas Nr. D1-287 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.73-2657. Įsakymas pakeistas. Šiuo įsakymu, VšĮ "Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas" direktoriaus įsakymu ir kitais direktoriaus poįstatiminiais aktais (LAAIF direktoriaus įsakymais) perkeltos Komisijos reglamento 2216/2004 *Dėl standartizuotos ir apsaugotos registrų sistemos*[48] nuostatos, reglamentuojančios Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidmų registro veiklą ir pavesta VšĮ „Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas“ atlikti Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro tvarkymo įstaigos funkcijas.

10) Aplinkos ministro 2005 m. gegužės 16 d. įsakymas Nr. D1-252 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro įsteigimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.64-2319. Šiuo įsakymu buvo įsteigtas Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registras ir jį administruoti pavesta Všį „Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas“ Įsakymas pakeistas.

11) Aplinkos ministro 2006 m. sausio 13 d. įsakymas Nr. D1-18 „Dėl apyvartinių taršos leidimų rezervo naujiems įrenginiams paskirstymo ir apyvartinių taršos leidimų iš nutraukiančių veiklą įrenginių perdavimo į apyvartinių taršos leidimų rezervą naujiems įrenginiams taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr.53-1949. Šiuo įsakymu patvirtintos taisyklės, kuriomis remiantis skiriamiami ir pervedami ATL iš patvirtinto ATL rezervo. Įsakymas pakeistas.

12) Aplinkos ministro 2006 m. kovo 1 d. įsakymas Nr. D1-105 „Dėl nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo 2008-2012 metams plano projekto rengimo“[49]. Įsakymu

[48] Komisijos reglamentas 2216/2004 Dėl standartizuotos ir apsaugotos registrų sistemos sutinkamai su Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB, Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu 280/2004/EB // http://europa.eu.int/eur-lex/lex/Result.do?arg0=Registr%C5%B3&arg1=&arg2=&titre=titre&chlang=lt&RechType=RECH_mot&Submit=Ie%C5%A1koti; prisijungimo laikas: 2006-02-20.

[49] Informacija apie 2008-2012 metų NPP rengimą. http://www.nap.lt/lt/informacija; prisijungimo laikas: 2006-09-14.

pavedama konkrečiai institucijai (VšĮ „Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas“) organizuoti 2008-2012 metų NPP projektą, suderinti su kitomis suinteresuotomis institucijomis ir reikalui esant tikslinti NPP pagal Europos Komisijos pateiktas pastabas. Taip pat šio įsakymo pagrindu sudarytas NPP projekto rengimo priežiūros komitetas, patvirtinti jo nariai ir Priežiūros komiteto fukcijos, kurių svarbiausios yra: NPP projekto rengimo kontroliavimas ir užtikrinimas, „…kad NPP projektas būtų parengtas pagal Europos Komisijos komunikatų nuostatas, tinkamai suderintas su visuomene ir pateiktas Europos Komisijai svarstyti ne vėliau 2006 m. birželio 27 d." [50]

13) Aplinkos ministro 2006 m. gegužės 14 d. įsakymas Nr. D1-221 „Dėl aplinkos ministro 2006 m. sausio 13 d. įsakymo Nr. D1-18 "Dėl Apyvartinių taršos leidimų rezervo naujiems įrenginiams paskirstymo ir apyvartinių taršos leidimų iš nutraukiančių veiklą įrenginių perdavimo į apyvartinių taršos leidimų rezervą naujiems įrenginiams taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2006, Nr. 53-1949.
14) Aplinkos ministro 2006 m. gegužės 18 d. įsakymas D1-245 „Dėl apyvartinių taršos leidimų rezervo naujiems įrenginiams paskirstymo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 59-2105. Šiuo įsakymu buvo paskirstytas ATL kiekis vienuolikai įrenginių, kurie 2004 m. gruodžio 27 d. įsakymu nebuvo įtraukti į šiltnamio dujų prekybos sistemą.

Pateikėme pagrindinius šiltnamio dujų prekybos sistemą reglamentuojančius Europos Sąjungos ir nacionalinius teisės aktus. Jungtinių Tautų Bendroji klimato kaitos konvencija ir jos Kioto protokolas – pagrindiniai tarptautiniai susitarimai, kurių pasekoje yra vystoma ir įgyvendinama šiltnamio dujų prekybos sistema tiek globaliniu, tiek šalies mastu.

Kitame poskyryje apibūdinsime šiltnamio dujų prekybos sistemą ir magistriniame darbe naudojamas sąvokas.

2.3. Sąvokos. Šiltnamio dujų prekybos sistema

Nagrinėdami šiltnamio dujų prekybos sistemą kaip magistrinio darbo objektą ir tuo tikslu apžvelgę Kioto protokole numatytus lanksčiuosius mechanizmus, turėtume apibūdinti Kioto vienetus, sukuriamus lanksčiųjų mechanizmų įgyvendinimo metu. Tačiau 1.2 poskyryje apibrėžtų mechanizmų įgyvendinimo metu atsiradę Kioto vienetai sudaro tik dalį šiltnamio dujų sistemos objektų. Kalbėdami apie Kioto vienetus, turėtume paminėti ir nustatytos normos vienetus bei taršos kreditus. Šiame poskyryje pateiksime magistriniame darbe naudojamų sąvokų apibūdinimą.

[50] Aplinkos ministro 2006 m. kovo 1 d. įsakymas Nr. D1-105 „Dėl Nacionalinio apyvartinio taršos leidimų paskirstymo 2008-2012 metams plano projekto rengimo // http://www.nap.lt/lt/informacija; prisijumgimo laikas: 2006-09-17.

Nustatyta, kad vienas Kioto vienetas yra lygus vienai CO_2 ekvivalento tonai [51]. Išskiriami šie Kioto vienetai:

- Nustatytos normos vienetas (ang. Assign amount unit, AAU). Nustatyta norma apibrėžta remiantis sprendimo 280/2004/EC *Dėl šiltnamio dujų taršos Bendrijoje monitoringo mechanizmo* 7 straipsniu; o nustatytos normos vienetas yra šiltnamio dujų sistemos objektas. Paskaičiuota nustatyta norma išmesti šiltnamio dujas 2008-2012 metų laikotarpyje yra tas šiltnamio dujų išmetimo dydis, kuris sumažintas 8% lyginant su baziniais, 1990-aisiais metais.

- Teršalų šalinimo vienetas (angl. Removal unit, RMU) – vienetas, „fiksuojamas I-ojo priedo šalyse remiantis žemės naudmenų panaudojimo pagrindu pagal Kioto protokolo 3.3 ir 3.4 straipsnius"

- Patvirtintas taršos mažinimo vienetas, PTMV (angl. Certified emission reduction, CER) – Prekybos tvarkos apraše apibrėžta, kad tai „vienetas, lygus anglies dioksido (CO2) ekvivalento tonai, skirtas vertinti patvirtintą išmetamų šiltnamio dujų sumažinimą“. Šis šiltnamio dujų prekybos sistemos objektas gaunamas įgyvendinant Kioto protokolo Švarios plėtros mechanizmą. Galimi ilgo įgyvendinimo patvirtinti taršos mažinimo vienetai (angl. lCER), kai projektas įgyvendinamas ilgą laiką – 20, 50 ar daugiau metų.
- Teršalų sumažinimo vienetas, TMV (angl. Emission reduction unit, ERU) – vienetas, lygus anglies dioksido (CO2) ekvivalento tonai, skirtas nustatyti Kioto protokolo 6 straipsnyje numatyto Bendro įgyvendinimo (toliau – BĮ) projekto įgyvendinimo metu sumažintą išmetamų šiltnamio dujų kiekį.
- Šiltnamio dujų apyvartinis taršos leidimas (ATL) - leidimas išmesti vieną anglies dioksido ekvivalento toną. Šis vienetas yra naudojamas tik Europos Sąjungos šiltnamio dujų prekybos sistemoje. Remiantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EC, kurios nuostatos perkeltos į Aplinkos ministro įsakymą Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“, kiekvienas į šiltnamio dujų prekybos sistemą patenkantis įrenginys, išmetantis šiltnamio dujas, remiantis pateiktais skaičiavimais ir prognozėmis, neatlygintinai gauna naudoti atitinkamą kiekį apyvartinių taršos leidimų. Neišnaudoti ATL gali būti parduoti kitiems šiltnamio dujų prekybos sistemoje dalyvaujantiems įrenginiams arba prekybos sistemoje dalyvaujantiems kitiems subjektams (tarpininkams

[51] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 11 d. įsakymas Nr. D1-542 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2005, Nr.137-4948.

ir visiems fiziniams bei juridiams suinteresuotiems dalyvauti šiltnamio dujų prekyboje asmenims).

Be aukščiau minimų Šiltnamio dujų prekybos sistemos objektų, pateiksime kitų magistriniame darbe naudojamų sąvokų paaiškinimus:

- Atitikties būklė – nepriklausomo vertintojo patvirtinto įrenginio metinio išmesto šiltnamio dujų kiekio santykis su veiklos vykdytojo deklaruotu šiltnamio dujų kiekiu vadovaujantis Prekybos tvarkos 6.5 p.[52] Patvirtintas ir deklaruotas ATL kiekis turi sutapti.
- Bendro įgyvendinimo (BĮ) mechanizmo projektas – dviejų šalių susitarimas, kurio pagrindu vienos šalies įmonė gali vykdyti projektą kitoje šalyje, kurį įgyvendinus sukuriami taršos mažinimo vienetai (TMV) – šiltnamio dujų tarša sumažėja. Šie projektai vykdomi tarp Konvencijos 1-ojo priedo šalių.
- Bendrijos nepriklausomas sandorių žurnalas (angl. Community independent transaction log, CITL) – „Europos Bendrijos nepriklausomas sandorių žurnalas, sukurtas sutinkamai su Direktyvos 2003/87/EB 20 straipsniu ir yra būtinas norint užtikrinti vieningą leidimų išdavimą, perdavimą ir panaikinimą, ir šių veiksmų suderinamumą su Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijoje ir Kioto protokole numatytais įsipareigojimais.“[53] Sujungus CITL, švarios plėtros bei kitų valstybių (Japonijos, Naujosios Zelandijos ir kt.) registrus į Nepriklausomų sandorių žurnalą (ang. Idependent transaction log, ITL), bus sukurta pasaulinė šiltnamio prekybos dujų sistema.
- Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO, angl. Organisation for Economic co-operation and development), įsteigta 1960 m. gruodžio 14 d. Paryžiuje pasirašius Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros konvenciją. Šio metu „EBPO konvenciją pasirašiusios 30 pasaulio šalių, kurių pagrindinis tikslas – remti ir stiprinti rinkos ekonomiką bei remti demokratinių vyriausybių valdymą. Globalius pasiekimus stiprina ir bendradarbiavimas su kitų 70 šalių rinkomis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir pilietinėmis visuomenėmis. Labiausiai žinoma dėl publikacijų ir

[52] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2006 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. D1-337 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2006, Nr.79-3129.

[53] Komisijos 2004 m. gruodžio 21 d. reglamentas 2216/2004 Dėl standartizuotos ir apsaugotos registrų sistemos sutinkamai su Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB, Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu 280/2004/EB // http://europa.eu.int/eur-lex/lex/Result.do?arg0=Registr%C5%B3&arg1=&arg2=&titre=titre&chlang=lt&RechType =RECH_mot&Submit=Ie%C5%A1koti; prisijungimo laikas: 2006-02-20

statistikos, EBPO veikla apima mikroekonomikos, prekybos, švietimo, vystymo, mokslo ir naujovių ekonominius ir socialinius klausimus.“[54]

- ES – Europos Sąjunga, kurios nare Lietuva tapo 2004 metais kartu su kitomis 9 naujomis ES narėmis: Estija, Latvija, Lenkija, Čekijos Respublika, Slovakija, Slovėnija, Malta, Vengrija ir Kipru.
- Kioto protokolas – Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolas.
- Konvencija - Jungtinių Tautų Bendroji klimato kaitos konvencija (JTBKKK).
- Laikotarpis – ataskaitinis trejų ar penkerių metų laikotarpis, kuriam yra rengiamas atskiras NPP ir vertinamas metinis išmestų dujų kiekis:
    - 2005-2007 - pirmasis Europos Sąjungos šiltnamio dujų prekybos sistemos laikotarpis nuo 2005 m. sausio 1d. iki 2007 m. gruodžio 31 d.
    - 2008 – 2012 – „laikotarpis nuo 2008 m. sausio 1 d. iki 2012 gruodžio 31 d. ir penki po to einantys metai, kaip nurodyta Prekybo tvarkos 9.2 punkte.“ [55]
- Nacionalinis paskirstymo planas – atitinkamo laikotarpio nacionalinis paskirstymo planas (toliau – NPP), parengtas vadovaujantis Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašu. [56]
- Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registas (toliau – Registras) – žinybinis Lietuvos Respublikos Registras, kurio paskirtis – „registruoti šiltnamio dujų apyvartinius taršos leidimus (toliau – ATL), rinkti, kaupti, apdoroti, sisteminti, saugoti, naudoti ir teikti fiziniams ir juridiniams asmenims Registro nuostatuose (toliau – Nuostatai) nurodytus duomenis ir dokumentus apie asmenims išduotus, turimus, atnaujintus, koreguotus ir panaikintus ATL ir Kioto vienetus bei apie įrenginius ir veiklos vykdytojus, kuriems ATL išduoti, kad jie būtų tiksliai apskaitomi, bei atlikti kitus Registro duomenų tvarkymo veiksmus.“[57]
- Rezervas – kiekvienam laikotarpiui NPP numatytas ATL rezervas naujiems šiltnamio dujų prekybos sistemoje dalyviams (įrenginiams). 2005-2007 m. NPP numatytas 1 839

---

[54] Organisation for Economic co-operation and development // http://www.oecd.org/about/0,2337,en_2649_201185_1_1_1_1_1,00.html; prisijungimo laikas: 2006-10-10

[55] Ten pat.

[56] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 11 d. įsakymas Nr. D1-542 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2005, Nr.137-4948.

[57] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. birželio 8 d. įsakymas D1-287 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.73-2657

815 ATL rezervas, kas sudaro 5 % viso NPP kiekio. Planuojama, kad 2008-2012 m. laikotarpyje rezervas naujiems įrenginiams sudarys 13,78 mln ATL.

- Prekybos tvarka – Aplinkos ministro 2004 m. patvirtintas ir pakeistas šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašas, priimtas įgyvendinant 2003/87/EB direktyvą, nustatančią prekybą šiltnamio efektą sukeliančių ATL sistemą Bendrijoje ir iš dalies pakeičiančios Tarybos direktyvą 96/61/EB.
- Švarios plėtros mechanizmo projektas - dviejų šalių susitarimas, kurio pagrindu viena Šalis investuoja į kitoje šalyje, kuri nėra įtraukta į Protokolo I-ąjį priedą, įgyvendinamus Projektus, kurių įgyvendinimo metu sukuriami patvirtinti taršos mažinimo vienetai (PTMV).[58]

Kitame skyriuje pateiksime šiltnamio dujų prekybos objektų analizę.

2.4. Šiltnamio dujų prekybos sistemos objektai

Kai kurie prekybos sistemos objektai, tokie kaip teršalų šalinimo, teršalų mažinimo vienetai ir patvirtinti taršos mažinimo vienetai, gaunami bendro įgyvendinimo ar švarios plėtros lanksčiųjų mechanizmų įgyvendinimo metu, yra bendrai vadinami taršos kreditais. Šis pavadinimas atsiranda dėl to, kad šių projektų metu šiltnamio dujų išmetimai yra sumažinami, o atitinkamai gauti kreditai gali būti panaudoti kaip leidimai išmesti šiltnamio dujas[59].

Visi šiltnamio dujų prekybos sistemos objektai (atskiri vienetai) yra lygūs anglies dioksido (CO2) ekvivalento tonai. „Labiausiai paplitęs šių dienų prekybos būdas – taikoma prekybos šiltnamio dujomis sistema. Europos Sąjungos šiltnamio dujų prekybos sistemoje perleidžiami apyvartiniai taršos leidimai…“[60] (angl. European Union Allowances, EUA) „…tačiau įsigyjimas / perleidimas kitų rūšių taršos vienetų (ar kreditų) taip pat įmanomas – tiek šiltnamio dujų prekybos sistemoje, tiek už jos ribų.„ [61]

Egzistuojančios ir siūlomos šiltnamio dujų prekybos sistemos skiriasi savo paskirtimi ir pobūdžiu. Sukurtos regioninės, nacionalinės ar vietinės prekybos sistemos, kurių prekybos objektai – jau anksčiau minėti Kioto vienetai (leidimai išmesti šiltnamio dujas arba taršos šalinimo ar mažinimo vienetai). Keleta skirtingų šiltnamio dujų prekybos sistemų yra sukurtos arba planuojama jas sukurti per ateinančius metus. Europos Sąjungos šiltnamio dujų prekybos

[58] Klimato kaita // http://www.laaif.lt/index.asp?DL=L&TopicID=49; prisijungimo laikas: 2006-04-16
[59] Vienas gaunamas taršos mažinimo vienetas duoda teisę išmesti 1 toną šiltnamio dujų.
[60] Ellis J. and Dennis Tirpak D. Linking GHG Emissions Trading Systems and Markets: (draft for review): OECD/IEA Project for the Annex I Expert Group on the UNFCCC. Paris, 2006. P. 8.
[61] Ten pat, P.9.

sistema yra viena didžiausių iš visų sistemų, apskaitanti 11500 įrenginių, kurie apima 6 600 mln. t CO2. [62] Kitos veikiančios prekybos sistemos:

- „Čikagos klimato birža (angl.k. Chicago Climate Exchange (CCX) yra antroji pagal dydį, kurios pradinė tarša – 230 mln tonų CO2 ekvivalento,
- Norvegijos šiltnamio dujų prekybos sistema,
- NSW (Australijos šiltnamio dujų prekybos sistema),
- Jungtinės Karalystės šiltnamio dujų prekybos sistema, veikianti savanoriškai, bet ilgainiui bus sujungta su Europos Sąjungos prekybos sistema,
- Japonijos savanoriška prekybos sistema.“[63]

Taip pat yra pasiūlytos Šveicarijos, Australijos, RGGI šiltnamio dujų prekybos sistemos. RGGI (angl. Regional Greenhouse Gas Initiative, arba ReGGIe) - „regioninė šiltnamio dujų prekybos sistema yra 9 šiaurės rytų ir vidurio Atlanto JAV valstijų jungtinės pastangos aptarti regionui numatytą šiltnamio dujų taršos limitą ir prekybos programą, pirmiausiai apimant jėgainių CO2 taršą regione.“[64] Pagal pateiktus EBPO duomenis, Pirmajame Europos Sąjungos šiltnamio dujų prekybos sistemos etape (2005-2007 m. laikotarpis) ši sistema savo dydžiu daugiau nei dvigubai lenkia sujungtas kartu kitas funkcionuojančias ir pasiūlytas sistemas.

Akcentuosime, kad „skirtingos savo dydžiu, šios šiltnamio dujų prekybos sistemos gali būti labai skirtingos tiek savo apimtimi, tiek paskirtimi. Kai kurios sukurtos kaip priemonė Kioto protokolo įsipareigojimams vykdyti, kitos suplanuotos ar funkcionuoja Kioto protokolo nepasirašiusiose šalyse.“[65] Reiktų paminėti, kad kai kurios prekybos sistemos yra privalomos (pvz. Europos Sąjungos šiltnamio dujų prekybos sistema). Kai kuriose yra apskaitomos šiltnamio dujos iš pirminių taršos šaltinių (pvz. šilumos ir elektros gamintojų emijos), kitose apskaitoma produkto vartotojų šiltnamio dujų tarša (pvz. šilumos ir elektros vartotojų šiltnamio dujos), tenkančios vienam gyventojui.

2.5. Jungiančioji direktyva ir jos principai

Europos Sąjungos ŠD prekybos sistemos pagrindinis teisės aktas - direktyva 2003/87/EC, nustatanti prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB. 87-ojoje direktyvoje

[62] Bubnienė R., dr. Egidijus Rimkus, dr.Dalia Štreimikienė. Klimato kaitos politikos pagrindai. Vilnius, 2006. P. 25.
[63] Ellis J. and Dennis Tirpak D. Linking GHG Emissions Trading Systems and Markets: (draft for review): OECD/IEA Project for the Annex I Expert Group on the UNFCCC. Paris, 2006. P. 8
[64] Ten pat.
[65] Ten pat, P. 9.

reglamentuojama šiltnamio dujų prekybos sistema Europos Sąjungoje (arba prekyba šiltnamio dujų apyvartiniais taršos leidimais). Tam, kad būtų sudaryta teisinė bazė Europoje lankstiesiems Kioto mechanizmams įgyvendinti, atsiranda būtinybė priimti direktyvą 2004/101/EB, kuri iš dalies keičia 2003/87/EB-ąją. Direktyva 2004/101/EB nustato šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemą Bendrijoje dėl Kioto protokolo projektų mechanizmų įgyvendinimo. 2006 m. lapkričio 13 d. priimtas Komisijos sprendimas 2006/XI/13 Dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos mažinimo dvigubo skaičiavimo pagal Bendrijos taršos leidimų sistemą vengimo, skirtas projekto veiklai pagal Kioto protokolą vadovaujantis Direktyva 2003/87/EB. Šis sprendimas priimtas, siekiant užtikrinti Bendrijos taršos leidimų sistemos vientisumą aplinkos atžvilgiu ir siekiant išvengti dvigubo taršos mažinimo vienetų skaičiavimo – tai yra kad taršos mažinimo vienetai nebūtų apskaitomi abejose šalyse – investuojančioje ir priimančiojoje (šalyje, kur vykdomas projektas).

Galime drąsiai teigti, kad Jungiančioji direktyva 2004/101/EB yra jungtis tarp Europos Sąjungos šiltnamio dujų prekybos sistemos ir pasaulinės Kioto sistemos. Tačiau ši direktyva jungia tik Kioto protokolą (ratifikavusių) šalių šiltnamio dujų prekybos sistemas. Direktyva valstybėms narėms suteikia galimybę leisti veiklos vykdytojams atitikties tikslais panaudoti ES ir už ES ribų sukuriamus taršos mažinimo vienetus (TMV) arba patvirtintus taršos mažinimo vienetus (PTMV).

Jungiančiosios direktyvos nuostatos perkeltos į Aplinkos ministro įsakymą Nr. D1-542 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ [66], kuris pakeitė įsakymą Nr. D1-231. Remiantis įsakymo Nr. D1-542 13 punktu [67] „veiklos vykdytojas gali nedeklaruoti per praėjusius kalendorinius metus iš įrenginio faktiškai į atmosferą išmestą anglies dioksido ekvivalento kiekį arba deklaruoti mažesnį kiekį, jeigu jis tą kiekį kompensuoja (užskaito) lygiaverčiu skaičiumi.“ [68] Tai reiškia, kad pagal patvirtintą įsakymą atitikties tikslams galima naudoti:

- 2005-2007 metų įsipareigojimams vykdyti PTMV, sukauptus registro sąskaitoje nuo 2005 m. sausio 1d.
- 2008-2012 metų įsipareigojimams vykdyti TMV ir PTMV, sukauptus registro sąskaitoje nuo 2008 m. sausio 1d.

[66] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D-542 „Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2005, Nr. 137-4948

[67] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2006 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. D1-337 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2006, Nr.79-3129

[68] Ten pat.

Remiantis įsakymo Nr. D1-542 16 punktu, „veiklos vykdytojas, norėdamas pasinaudoti 13 punkto išlygomis, VšĮ „Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas“ apie tai praneša raštu ir nurodo kompensuotino (užskaitytino) anglies dioksido ekvivalento kiekį. Pagal tokį veiklos vykdytojo prašymą, VšĮ „Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas“ Registro nuostatų nustatyta tvarka prideda veiklos vykdytojui po vieną ATL už vieną PTMV ir (arba) TMV.“ [69]

2008-2012 m. PTMV ir TMV naudojimui taikomas nacionaliniame paskirstymo 2008-2012 m. laikotarpiui plane nustatytas kiekybinis limitas – iki 11 %[70] Turėtume paminėti, kad draudžiama naudoti PTMV ir TMV, jeigu jie gauti iš branduolinių objektų veiklos arba iš žemės naudmenų paskirties keitimo ir miškininkystės veiklos.

Kaip šios nuostatos įtakoja šiltnamio dujų sistemą? Šiltnamio dujų prekybos sistemoje dalyvaujantis veiklos vykdytojai likusius nedeklaruotus leidimus gali parduoti arba panaikinti. Tačiau Lietuvoje ATL panaikinimo procedūra nėra numatyta.

Jungiančioji direktyva numato sąlygas tiek bendro įgyvendinimo, tiek švarios plėtros projektų įgyvendinimui. Lietuvos Respublikos Strateginių krypčių, patvirtintų 2004 m. Aplinkos ir Ūkio ministrų įsakymu Nr. D1-279/4-193, priede išvardintos galimų procedūrų pirmajai ir antrajai krypčiai reikalavimai, o pagal patvirtintas Bendro įgyvendinimo taisykles Lietuva priklauso antrajai krypčiai. Tokiu atveju visi šalies Bendro įgyvendinimo projektai turi būti registruojami ir vertinami Piežiūros komitete (angl. Joint Impementation Supervisory Committee, JISC). Nacionaliniai vertintojai šiame procese nedalyvauja.

Nepriklausomas subjektas BĮ projekto įgyvendinimo tikrinimo ataskaitą kartu su ją paaiškinančiu pagrindimu paskelbia viešai. Kai Nepriklausomo subjekto funkcijas vykdo Nacionalinė institucija, BĮ projekto įgyvendinimo tikrinimo ataskaita talpinama jos tinklalapyje.[71]

Tačiau Bendro įgyvendinimo taisyklės nenumato švarios plėtros mechanizmų procedūros. Jei BĮ projektai yra vykdomi tarp Konvencijos pirmojo priedo šalių, tai švarios plėtros projektai – „investavimo į švaresnes technologijas besivystančiose šalyse schema“[72] , kada pirmojo priedo šalys investuoja į projektus besivystančiose šalyse. Nors Lietuvos šiltnamio dujų prekybos dalyviai gali įsigyti PTMV, tačiau dalyvauti šių vienetų ‚sukūrimo‘ procese galimybių nenumatyta. Seka išvada, kad reikėtų patobulinti nacionalinę teisinę bazę ir sudaryti tokias sąlygas šalies įmonėms, taip skatinant naujų įmonių strategijų ir vizijų kūrimą. Šios procedūros sukūrimas skatintų globalinio poveikio mažinimo priemonių įgyvendinimą.

---

[69] Ten pat.
[70] Nacionalinis apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planas 2008-2012 metų plano projektas. http://www.nap.lt; prisijungimo laikas: 2006-11-30.
[71] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. balandžio 1d. įsakymas Nr. D1-183 „Dėl bendro įgyvendinimo projektų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.50-1671.
[72] Bubnienė R., Rimkus E., Streimikienė D. Klimato kaitos pagrindai. Vilnius, 2006. P.20.

Vadovaujantis 2006 m. lapkričio 13 d. Europos Komisijos sprendimu „Dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos mažinimo dvigubo skaičiavimo pagal Bendrijos taršos leidimų sistemą vengimo, skirtas projekto veiklai pagal Kioto protokolą vadovaujantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB“, kuris yra vienas iš paskutiniųjų EK sprendimų, užkertančių kelią dvigubam skaičiavimui, Lietuvos teisinėje bazėje dar nėra numatyta:

- užtikrinimas, kad PTMV ir TMV nebūtų suteikti įrenginiams mažinant šiltnamio dujų išmetimus, jei šie įrenginiai įtraukti į šalies šiltnamio dujų prekybos sistemą;
- jei investavus į vienos rūšies kuro pakeitimą kitu dėl to sumažėja šilumos gamyba kitame savivaldybės gamybos sektoriuje;
- neapskaičiuota šiltnamio dujų leidimų atidėjimo lentelė su visa aiškinamąja informacija apie projektą, planuojamą vykdyti valstybėje narėje, ir numatomą TMV kiekį atitinkamame sektoriuje; ši informacija yra reikalinga, kadangi sukuriami 2005-2007 periode TMV bus užskaitomi 2008-2012 metais. Be to, lentelę reikia pateikti viešoje valstybės narės registro svetainėje[73]

Remiantis šiomis nustatomis, bus išvengta taršos mažinimo vienetų skaičiavimo abejuose – projektą investuojančioje ir jį įgyvendinančioje - šalyse. Priimtas sprendimas svarbus, nes numatoma teisingai vykdoma taršos mažinimo vienetų apskaita šalyse, kuri neiškreipia šiltnamio dujų prekybos rinkos. Atitinkamai pagal sprendimą turėtų būti pakoreguoti Lietuvos teisės aktai – dalis nuostatų, tokių, kaip šiltnamio dujų leidimų atidėjimo lentelė, turėtų būti įtraukta į 2008-2012 NPP, kiti – atsakomybė už PTMV ir TMV suteikimą bei atsisakymą – Bendro įgyvendinimo ar švarios plėtros mechanizmo taisyklėse.

[73] Lentelė turėtų būti pateikta Registro tvarkymo įstaigos internetiniame puslapyje http://www.laaif.lt

3. ŠILTNAMIO DUJŲ PREKYBOS SISTEMOS LIETUVOJE ANALIZĖ

Antrajame skyriuje apželgę teorinius pagrindus, šiame pateiksime lanksčiųjų Kioto mechanizmų įgyvendinimo Lietuvoje analizę. Apžvelgsime 2005-2007 ir 2008-2012 metų apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planų ypatumus, išanalizuosime pirmųjų šiltnamio dujų prekybos metų rezultatus bei pateiksime šiltnamio dujų prekybos sistemos administravimo Lietuvoje struktūrą.

3.1. Nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo plano bendrosios nuostatos

„Prekybos apyvartiniais taršos leidimais esmė – siekti, kad pirmojo priedo šalyse būtų skatinamas ekonomiškai efektyvus išmetamo šiltnamio dujų kiekio mažinimas įvairiose gamybinės veiklos srityse.“[74]

Apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planų sudarymas reglamentuojamas Prekybos direktyvos 2003/87/EC *Dėl prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemos Bendrijoje* 9 straipsniu, kuriame nurodoma, kad „…visos valstybės narės parengia nacionalinį planą ir nurodo bendrą leidimų skaičių, kurį jos ketina skirti tam laikotarpiui, ir kaip tą skaičių jos ketina skirti. Planas grindžiamas objektyviais ir skaidriais kriterijais, įskaitant išvardytuosius III priede, ir deramai atsižvelgiant į visuomenės pastabas.“[75] Detalios 2005-2007 metų paskirstymo plano sudarymo nuostatos nurodomos Aplinkos ministro patvirtintame įsakyme „Dėl Nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirtymo 2005-2007 metams plano“ I-ajame skyriuje, kur nurodoma, kad "vertinant šiltnamio dujų kiekio kitimo tendencijas ir rengiant NPP atsižvelgta į:

3.1. pagrindinius Nacionalinės energetikos strategijos (Žin., 2002, Nr.99-4397) tikslus;

3.2. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos (Žin., 2002, Nr. 60-2424) pagrindines nuostatas;

3.3. numatomą elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių kiekio augimą;

3.4. nacionalinėje energetikos strategijoje (Žin., 2002, Nr. 99-4397) numatomą Ignalinos AE I-jo bloko uždarymą iki 2005 metų;

3.5. ES direktyvų reikalavimų vykdymą;

---

[74] Bubnienė R., Rimkus E., Streimikienė D. Klimato kaitos pagrindai. Vilnius, 2006. P.22.

[75] Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. spalio 13d. direktyva 2003/87/EC, nustatanti prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB // http://europa.eu.int/eur-lex/lex/Notice.do?val=286659:cs&lang=lt&list=286659:cs,413984:cs,&pos=1&page=1&nbl=2&pgs=10&hwords=šiltnamio%20efektą~&checktexte=checkbox&visu=#texte; prisijungimo laikas: 2005-12-10.

3.6 investicijas į naujus kogeneracijos įrenginius bei esamų įrenginių modernizavimą 2005-207 metais“[76]

Matome, kad rengiant paskirstymo planą, atsižvelgta į ūkio augimo prognozes ir į įvairių sektorių nuomonę ir rekomendacijas. Taip pat skatinamos investicijos į naujus kogeneracijos įrenginius bei jau esamų įrenginių modernizavimą, kas teigiamai įtakoja aplinkosauginį efektą. Kogeneracija – tai „efektyviausias organinio kuro vartojimu pagrįstas elektros energijos generavimo būdas, kartu generuojant ir šilumą“[77]

Antrajame NPP nurodoma, kad „plane nustatoma bendra šaliai suteikiama ATL kvota, nustatomi pagrindiniai ATL paskirstymo principai ir pagal šiuos principus ATL paskirstomi įmonėms“. [78]

4 lentelė. 2005-2007 ir 2008-2012 metų nacionalinių paskirstymo planų skirtumai

NPP laikotarpis Kriterijai	2005-2007	2008-2012[79]
Būklė	Patvirtinta 2004 m. gruodžio 27 d. Aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-686	NPP nepatvirtintas, derinamas su Europos Komisija, todėl pateikiami preliminarūs skaičiavimai
Įtrauktų į prekybos sistemą įrenginių skaičius	93	131
Neprivalomų įrenginių įtraukti į prekybos sistemą savanoriškas dalyvavimas	Nenumatytas	Numatytas
Bendras patvirtintas ATL kiekis	36 796 184	Leidžiamas išmesti CO_2 kiekis derinamas su Europos Komisija
ATL skaičiavimo metodas atskiriems sektoriams ir	„Grandfathering“ metodas: vertinami istoriniai 1998-2002	„Grandfathering“ metodas: vertinami istorianiai 2002-

[76] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 27 d. įsakymas Nr. D1-686 „Dėl Lietuvos nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo 2005-2007 metų laikotarpiui plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 6-166.
[77] Kogeneracija // http: // www.ekostrategija.lt/index.php?lng=lt&content=pages&page_id= 13&kat=17; prisijungimo laikas: 2006-12-12
[78] Nacionalio apyvartinių taršos leidimų 2008-2012 metų laikotarpio plano projektas // http://www.nap.lt/lt/informacija; prisijumgimo laikas: 2006-09-17
[79] Paskirstymo planas 2008-2012 metų periodui tik derinamas su Europos Komisija, todėl pateikiami preliminarūs skaičiavimai

NPP laikotarpis Kriterijai	2005-2007	2008-2012[79]
įrenginiams	metų duomenys, technologinio taupymo potencialas bei atsižvelgiama į planuojamą augimą	2005 metų duomenys, technologinio taupymo potencialas bei atsižvelgiama į planuojamą augimą
Rezervas naujiems įrenginiams	1 839 815	Bus apskaičiuotas patvirtinus bendrą ATL kiekį
Rezervas BĮ projektams	Nenumatytas	Numatytas – bus apskaičiuotas patvirtinus bendrą ATL kiekį
Išmesto dujų kiekio užskaitymas TMV ir PTMV	100 %	11 %
Pateikta visuomenės pastaboms iki galutinio patvirtinimo	Pateikta	Pateikta, oficiali internetinė svetainė: www.nap.lt

2005-2007 ir 2008-2012 metų paskirstymo planų esmė tokia pati - nustatyti bendrą ATL kvotą šaliai, kurios neturi viršyti įtrauktų į šiltnamio dujų prekybos sistemą įrenginių išmestas dujų kiekis. Nustatant 2005-2007 metų kiekį, pasirinktas istorinis skaičiavimo metodas (anglų k. „grandfathering“), kai išmetimai skaičiuojami ir vertinami pagal 1998-2002 metų istorinius duomenis. Nustatant 2008-2012 metų kiekį, vertinami 2002-2005 metų isoriniai duomenys: nustatomas metų vidurkis, įvertinamas atskirai kiekvieno sektoriaus taupymo potencialas ir pridedamas planuojamas augimas. Į taupymo potencialą bei ekonomkos augimą atsižvelgta ir pirmajame (2005-2007) laikotarpyje. Lietuva kaip valstybė visiškai pajėgi įgyvendinti Kioto įsipareigojimus, tačiau būdama Europos Sąjungos nare, turi laikytis vieningos Europos Sąjungos politikos. Šis faktas grindžiamas tuo, kad bendras numatomas išmesti CO_2 kiekis turi būti patvirtintas Europos Komisijoje, o tik paskui konkretus ATL kiekis paskirstomas prekybos sistemoje dalyvaujantiems įrenginiams. Lygindami dviejų periodų įrenginių skaičių, matome, kad 2005-2007 metais prekybos sistemoje dalyvavo 93 įrenginys, o 2008-2012 metais – 131. Dalis iš naujų įrenginių jau gavo atitinkamą kiekį ATL 2005-2007 metų periode iš Rezervo, jei atitiko naujiems įrenginiams keliamus reikalavimus.[80] Kiti patys pareiškė pageidavimą dalyvauti prekybos sistemoje. Savanoriškas dalyvavimas – tai įrenginių, kurie nepatenka į Prekybos

[80] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2006 m. sausio 13 d. įsakymas Nr. D1-18 „Dėl apyvartinių taršos leidimų rezervo naujiems įrenginiams paskirstymo ir apyvartinių taršos leidimų iš nutraukiančių veiklą įrenginių perdavimo į apyvartinių taršos leidimų rezervą naujiems įrenginiams taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 7-261.

tvarkoje numatytą įrenginių veiklos sąrašą, savanoriškas pageidavimas būti įtrauktiems į 2008-2012 metų paskirstymo planą. Atliktus išlaidų, susijusių su dalyvavimu prekybos sistemoje įvertinimą, numatyta, kad mažesniems nei 3MW galios įrenginiams tiesiog neapsimoka dalyvauti.

Bendras patvirtintas 2005-2007 metų laikotarpiui (3 metams) skaičius – 36,796 mln ATL. Pirminiame etape EK pateiktas derinti 2008-2012 metų laikotarpiui (5 metams) skaičius – 82,560 mln ATL. Tokį padidėjimą lemia įrenginių skaičiaus padidėjimas bei elektros gamybos kiekio padidėjimas uždarius Ignalinos atominę elektrinę.

„2006 m. lapkričio 29 d. Europos Komisija priėmė sprendimus dėl Vokietijos, Graikijos, Airijos, Latvijos, Lietuvos, Liuksemburgo, Maltos, Slovakijos, Švedijos ir Jungtinės Karalystės NPP antrąjam prekybos laikotarpiui (2008-2012 m.).“[81] Vienodas požiūris ir nuostatos bus taikomos svarstant likusiųjų šalių narių NPP. Europos Komisijos užduotis – atidžiai išnagrinėti kiekvienos šalies narės NPP vadovaujantis 12 paskirstymo kriterijų, nustatytų Direktyvos 2003/87/EB 3-iajame priede. Atsižvelgiant į šiuos kriterijus, taip pat turi būti užtikrinta, kad NPP atitinka tiek šalies, tiek ES Kioto įsipareigojimus.“[82] Vadinasi, 8 % sumažinti išmetimai - visos Europos Sąjungos įsipareigojimas. Todėl Europos Komisijos sprendimu, kuri atsižvelgė į 2005-ųjų faktinius išmetimus, Lietuvai 2008-2012 m. laikotarpiui patvirtintas 8,8 mln metinis ATL kiekis (NPP projekte numatyta apie 16 mln ATL).

Nepritarusi pateiktų 2008-2012 metų NPP, be aukščiau minėto, Europos Komisija pateikė argumentus nepatvirtintų NPP šalims narėms:

- „atsižvelgiant į 2005 metus bei numatomus ekonomikos augimo pokyčius, pasiūlytas tvirtinti bendras leidimų kiekis neatitinka planuojamų išmetimų ir technologinio taršos mažinimo potencialo,
- Pasiūlytas limitas įmonėms naudoti „taršos kreditus", gaunamus iš lanksčiųjų projektų įgyvendinimo trečiosiose šalyse, neatitinka nuostatos, kad šių mechanizmų nauda yra papildomas šalies veiksmams, nukreipiantis išmetimus.“[83]

2005-2007 metų NPP paliktas 5% nuo bendro kiekio rezervas, kas sudaro 1 839 815 ATL. Šis rezervas skirtas naujiems įrenginiams, neįtrauktiems į prekybos sistemą NPP patvirtinimo metu. 2008-2012 metų rezervas bus apskaičiuojamas galutinai patvirtinus bendrą ATL kiekį 2008-2012 metams.

[81] Emissions trading: Commission decides on first set of national allocation plans for the 2008-2012 trading period http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1650&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en#fn6; prisijungimo laikas: 2006-12-02.
[82] Emission trading scheme // http://ec.europa.eu/environment/climat/emission.htm; prisijungimo laikas: 2006-12-02
[83] Ten pat; prisijungimo laikas: 2006-12-02

Dar viena 2008-2012 NPP ypatybė – atskiro BĮ rezervo patvirtinimas. „Siekiant išvengti dvigubos apskaitos (doublecounting), atskirtas atskiras rezervas bendro įgyvendinimo projektų vykdymui. Įgyvendinant bendro įgyvendinimo projektus Lietuvoje, netiesiogiai mažinančius taršą į prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemą patenkančiuose įrenginiuose, iš šio fondo būtų naikinamas atitinkantis apyvartinių taršos leidimų kiekis“[84].

Vadovaujantis Prekybos tvarkos nuostatomis, 2005-2007 metų periode numatytas 100% išmesto dujų kiekio iš įrenginio užskaitymas TMV arba PTMV. Tačiau 2008-2012 metų laikotarpyje numatyta, kad bus leidžiama užskaityti tik 11% viso išmesto dujų kiekio[85].

Vadovaujantis Prekybos tvarkos reikalavimais, 2005-2007 ir 2008-2012 NPP jų rengimo metu viešai skelbiami.

Pagrindinis faktorius, skiriantis Lietuvos NPP nuo kitų Baltijos šalių yra tas, kad Lietuvoje yra Ignalinos atominė elektrinė (toliau - IAE). Pagal įsipareigojimus Europos Sąjungai IAE trečiasis blokas turi būti uždarytas 2009 m. Šiuo metu IAE teikia energiją elektros gamybai, tačiau ją uždarius, gaminamos elektros kiekis bus paskirstytas kitiems elektros gamintojams. 2005-2007 metų NPP įvertintas pirmojo IAE bloko uždarymas, tačiau kita priežastis, dėl ko šiltnamio dujų išmetimai, susiję su elektros energijos gamyba, neišaugo, kaip planuota, yra žymiai padidėjęs elektros importas iš Rusijos. Be to, „2005 metais ypač efektingai ir patikimai dirbo antrasis Ignalinos AE blokas, jo remonto laikotarpis buvo kaip niekad trumpas“[86] Tai reiškia, kad vietoj planuojamo „krūvio“ elektros gamintojams, elektros energija buvo tiesiog importuojama iš Rusijos ir su IAE 1-ojo bloko uždarymu ir 2-ojo bloko remontu planuojami šiltnamio dujų išmetimai nepadidėjo. "Lietuvos šiluminės elektrinės savo pastoviuosius kaštus padengė, pardavusios netikėtai pabrangusius neišnaudojamus apyvartinius taršos leidimus.“[87] Tokiu būdu, įvertinus elektros gamybos kainą, elektrą gaminačios ir teikiančios elektros energijos sistemos operatoriui (AB „Lietuvos energija“) įmonės (elektrinės) įvertina ekonominę šiltnamio dujų prekybos naudą.

Tačiau dėl kintančios elektros importo kainos, negalime prognozuoti, kad 2008-2012 metų laikotarpyje elektros importas bus toks pat. Bene didžiausią įtaką elektros gamybai (pasiūlai) turi pagrindinio gamyboje kuro (gamtinių dujų) kainos. Elektros supirkimo kainą iš jos gamintojų, priklausančią nuo vidutinės gamybos kainos, viešųjų interesų biudžeto, skirstomųjų tinklų pelno, rezervo bei transporto išlaidų, nustato Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės

[84] Nacionalio apyvartinių taršos leidimų 2008-2012 metų laikotarpio plano projektas // http://www.nap.lt/lt/informacija; prisijumgimo laikas: 2006-09-17
[85] Ten pat;prisijungimo laikas: 2006-12-14
[86] Martynas Nagevičius. Klimato kaita: Apyvartinių taršos leidimų sistemos apžvalga // http://www.ekostrategija.lt/index.php?content=pages&lng= lt&page_id=31& news_id=97. 2006-08-05; prisijungimo laikas: 2006-11-20.
[87] Ten pat; prisijungimo laikas: 2006-12-14.

komisija[88]. Jau nustatyta, kad nuo 2007 metų „elektros energijos kainos buitiniams vartotojams didės 2 ct/kWh su PVM, kitiems vartotojams - 1,7 ct/kWh be PVM.“ [89]

Šiuo pagrindu galime daryti išvadą, kad Europos Komisijos ATL kiekio sumažinimas yra neteisingas vertinant planuojamą elektros energijos gamybą uždarius IAE trečiąjį bloką.

Siekiant aplinkosauginio efekto ir įvertinant CO2 išmetimus reikėtų išskirti ir skatinti:

1. biokuro (medžio atliekų, šiaudų, biodujų) naudojimą;
2. elektros energijos gamybą iš atsinaujinančių išteklių (vėjo, saulės, vandens) ;
3. kogeneracijos [90] įdiegimą elektinėse.

Remiantis viešuosius interesus atitinkančias paslaugas elektros energetikos sektoriuje [91], skatinamas elektros energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius ir atliekinius energijos išteklius supirkimas, taip pat skatinama supirkti ir panaudoti elektros energiją, pagamintą termofikaciniu režimu kombinuoto elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, kai šios elektrinės tiekia šilumą į miestų centralizuotus šilumos tiekimo tinklus. [92] .

Lietuvos įmonėms, kurių veiklos metu išskiriamos šiltnamio dujos ir kurios dalyvauja šiltnamio dujų prekybos sistemoje, būtų naudinga įvertinti savo gamybos procesą ir diegti aukščiau išvardintas aplinkosaugines priemones. Dėl šios priežasties reikėtų sudaryti sąlygas investicijoms ir lėšų iš Europos Sąjungos fondų panaudojimui, ko pasekoje būtų pasiektas ir aplinkosauginis efektas, ir sudaryta galimybė sutaupytų ATL pardavimui.

Išnagrinėję dviejų periodų (2005-2007 ir 2008-2012) Nacionalinių paskirstymo planų pagrindines ypatybes, galime daryti išvadą, kad keliami reikalavimai antrajam, 2008-2012 metų NPP, yra griežtesni lyginant su pirmuoju, 2005-2007 m. NPP. Pagrindiniai kriterijai, lemiantys griežtesnes sąlygas, yra:

- Bendras Europos Sąjungos, o ne kiekvienos valstybės narės atskirai, įsipareigojimas sumažinti išmetimus 2008-2012 metais 8 %.
- Metinis 2008-2012 m. periodo šiltnamio dujų kiekis nustatomas remiantis faktiniais 2005 m. išmetimais, technologiu potencialu mažinti šiltnamio dujų išmetimus ir įvertinus ekonomikos augimą.
- Siekiant aplinkosauginio efekto ir įgyvendinant lanksčiuosius mechanizmus, šiltnamio dujų išmetimai turi būti ‚nukreipiami‘.

---

[88] Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija // http://www.regula.is.lt/index.php?773381220; prisijungimo laikas: 2006-12-19.
[89] Energijos efektyvumas // http://www.regula.is.lt/index.php?773381220; prisijungimo laikas: 2006-10-19.
[90] Kogeneracija – efektyviausias organinio kuro vartojimu pagrįstas elektros energijos generavimo būdas, kartu generuojant ir šilumą. Žr.: Kogeneracija // http: // www.ekostrategija.lt/index.php?lng=lt&content=pages&page_id=13&kat=17; prisijungimo laikas: 2006-12-12.
[91] Nutarimas dėl Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje. Žr. Energetikos sektorius // http://www.ukmin.lt/lt/energetika/elektra/; prisijungimo laikas: 2006-10-28.
[92] Ten pat; prisijungimo laikas: 2006-10-28.

- Lietuvos 2008-2012 metų NPP apskaičiuotą didesnį ATL kiekį lemia padidėjęs įrenginių skaičius ir įvertintas Ignalinos AE uždarymas. Didesnis skaičius įrenginių NPP tiesiogiai veikia šiltnamio dujų prekybos sistemos augimą.

Atsižvelgiant į įsipareigojimus uždaryti IAE 3-iąjį bloką bei nuolat kylančias pasaulines gamtinių dujų kainas, ko pasekoje elektros importo kaina stipriai kils ir Lietuvos elektros gamintojai bus priversti gaminti elektrą, o ne importuoti, rekomenduojame nacionalinėmis politikos priemonėmis siekti, kad NPP metinis kiekis būtų patvirtintas didesnis nei 8,8 mln ATL metams.

3.2. Pirmųjų šiltnamio dujų prekybos sistemos metų duomenų analizė

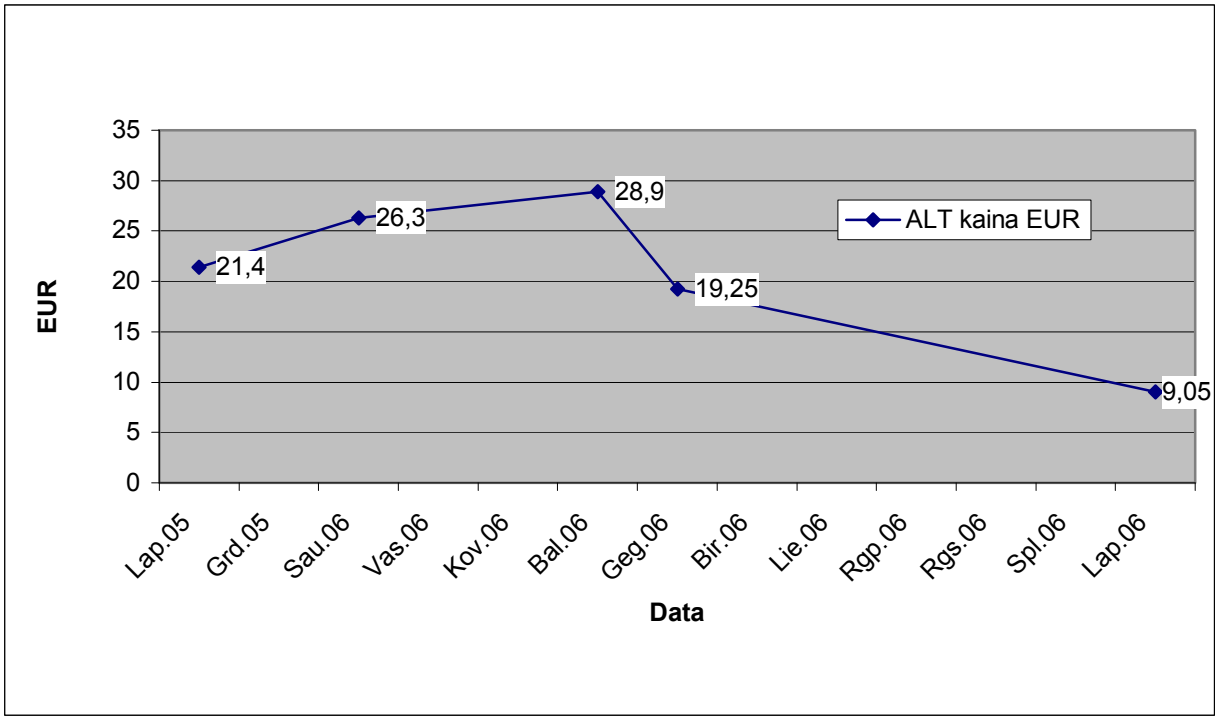
Šiltnamio dujų prekybos sistema Europos Sąjungoje pradėjo funkcionuoti 2005 m. Europos Sąjungos valstybės narės, remiantis patvirtintu NPP (2005-2007), neatlygintinai paskirstė šalies įrenginiams atitinkamą kiekį ATL.[93] Siekiant užtikrinti nustatytą monitoringą bei apskaitą, vadovaujantis Prekybos tvarkos pakeitimu[94], ūkinės veiklos vykdytojas (įrenginio valdytojas) „iki balandžio 30 d. <…> nustatyta tvarka privalo deklaruoti tokį ATL skaičių, kuris atitiks per praėjusius kalendorinius metus faktiškai į atmosferą išmestą ir Tvarkos apraše nustatyta tvarka patikrintą bei patvirtintą anglies dioksido ekvivalento kiekį.“[95] Remiantis Prekybos tvarkos aprašu „veiklos vykdytojai ne vėliau kaip iki kiekvienų kalendorinių metų kovo 31 d. privalo parengti šiltnamio dujų išmetimo apskaitos ataskaitas ir jas po nepriklausomo vertintojo patikrinimo kartu su tinkamumo patvirtinimo pažyma pateikti TIPK arba GIN leidimą išdavusiam Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentui.“[96]

Atsižvelgdami į reglamentuojamas datas (kovo 31 d. ir balandžio 30 d.), panagrinėkime ATL kainų pokytį, pateikiamą paveiksle Nr.1. Kadangi nustatytos datos yra nuo 2005-ųjų metų, kada pradėjo veikti šiltnamio prekybos sistema, iki kitų metų balandžio mėn. pabaigos ATL kaino kilo. Jei 2005m. pabaigoje ATL kaina tebuvo 21,4 EUR (apytiksliai), tai 2006 m pradžioje (sausio mėn.) ATL kaina nustatyta 26,30 EUR. Iki balandžio 29d. ji dar padidėja iki 28,90 EUR. Nuo gegužės mėnesio pradžios kaina krenta (gegužės mėn. pabaigoje - 19,25 EUR, lapkričio mėn. pradžioje - 9,05 EUR). Tokį kainų pokytį rinkoje galime paaiškinti jau nustatyta fiksuota

[93] Environment // http://ec.europa.eu/environment/climat/emission/citl_en.htm
[94] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2006 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. D1-337 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2006, Nr.79-3129
[95] Ten pat.
[96] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 11 d. įsakymas Nr. D1-542 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2005, Nr.137-4948.

monitoringo ataskaitų pateikimo ir patvirtinimo, taip pat išmesto dujų kiekio kiekio už praeitus metus deklaravimo datomis. Be to, realiai įvertinus pirmųjų prekybos metų galimybes (įmonėms deklaravus išmestą dujų kiekį už 2005 m.), galima matyti, koks yra prekybos potencialas 2006-aisiais ir 2007-aisiais.

Reikėtų pabrėžti, kad „ATL veiklos vykdytojui galioja tik NPP laikotarpiui.“[97] Vadinasi, nedeklaruoti ir nepanaudoti ATL bus panaikinami 2005-2007 metų laikotarpio pabaigoje. Tačiau kaip užtikrinti kiekvienų metų išmestą šiltnamio dujų kiekio deklaravimą ir šalies atitikties būklę laikotarpio pabaigoje, direktyvoje 2003/87/EC *Dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemos Bendrijoje* [98].numatyta, „Valstybės narės nustato baudą už pagal šią direktyvą priimtų nacionalinių nuostatų pažeidimus taikymo taisykles ir imasi visų priemonių užtikrinti, kad tos taisyklės būtų taikomos.“ [99]

1 pav. ATL kainų pokytis.

Nustatyti tikslios ATL neįmanoma, nes ją lemia tik ATL (vienos tonos CO_2) pasiūla ir paklausa rinkoje. „Europos Komisija neturi jokios nuomonės, kokia turėtų būti 1 ATL kaina ir

[97] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 11 d. įsakymas Nr. D1-542 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2005, Nr.137-4948.
[98] Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. spalio 13d. direktyva 2003/87/EC, nustatanti prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB
[99] Ten pat.

visiškai nesikiša į ‚anglies' (CO_2) leidimų rinką. Atsiradus rinkos iškraipymams, atsiradę bet kokie ir bet kurioje šalyje ginčai būtų sprendžiami remiantis konkurecijos įstatymais."[100]

Nors Europos Komisija niekaip nereguliuoja ATL kainos, vadovaudamiesi pateikta ATL kainų pokyčio schemos analize, galime daryti išvadą, kad ATL kaina tesiogiai priklauso nuo nustatytų monitoringo ataskaitų pateikimo ir įvertinimo bei išmesto šiltnamio dujų kiekio deklaravimo laikotarpių.

Paveiksle Nr. 2 pateiksime Lietuvos įmonių eksploatuojamų įrenginių 2005 m. patvirtinto išmesto šiltnamio dujų kiekio analizę pagal veiklos rūšis. Veiklos rūšys, pagal kurias nustatoma, ar veiklos vykdytojui, turinčiam šias veiklas vykdančius įrenginius, reikia turėti leidimą išmesti šiltnamio dujas bei laikytis šios tvarkos reikalavimų, pateikiami magistrinio darbo priede Nr. 2. Įrenginių skaičiaus atitinkamai pagal vykdomas veiklos rūšis suskirstymas pateiktas lentelėje Nr. 5.

5 lentelė. NPP 2005-2007 m. įrenginių skaičius pagal veiklos rūšis

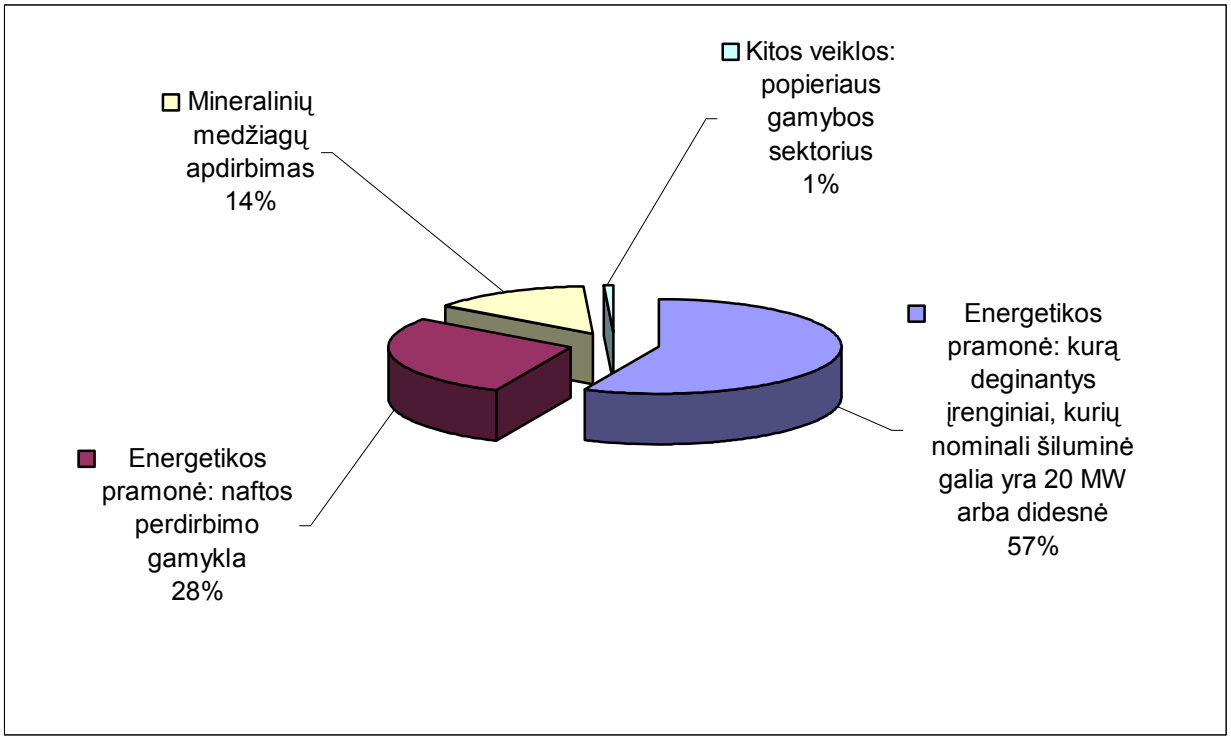
Eil.Nr.	Sektorius	Įrenginių skaičius
1	Energetikos pramonė: kurą deginantys įrenginiai, kurių nominali šiluminė galia yra 20 MW arba didesnė, išskyrus įrenginius pavojingoms ir komunalinėms atliekoms deginti	77
2	Energetikos pramonė: naftos perdirbimo gamyklos	1
3	Mineralinių medžiagų apdirbimas: cemento ir kalkių gamybos sekorius	2
4	Mineralinių medžiagų apdirbimas: stiklo, plytų ir keramikos gamybos sektorius	11
5	Energetikos pramonė: pramonės įrenginiai (įmonės), kurie kurą degina savo poreikiams ir kitos veiklos: popieriaus gamybos sektorius	2

2005-2007 m. patvirtintas NPP ATL kiekis paskirstytas 93 įrenginiams, kurie įtraukti į šiltnamio dujų prekybos sistemą pagal Prekos tvarkos 1-ajame priede išvardintų veiklos rūšių sąrašą. Energetikos pramonės įrenginių iš viso yra 77, papildomai išskirta viena energetikos pramonei priskiriama naftos perdirbimo gamykla. Mineralinių medžiagų apdirbimo sektoriuje iš viso yra 13 įrenginių, tačiau jie atitinkamai išskirti į atskirus cemento ir kalkių gamybos sektorius (2 įrenginiai) ir stiklo, plytų ir keramikos sektorių (11 įrenginių).

[100] Environment //http://ec.europa.eu/environment/climat/ip_1650.htm; prisijungimo laiask: 2006-12-12.

Remiantis viešai prieinama Bendrijos nepriklausomame žurnale pateikiama informacija, bendras deklaruotų Lietuvos įmonių ATL kiekis 2005-aisiais metais – 6 603 869.[101] . Pagal NPP nuostatas[102], 2005-2007 metų laikotarpiui skirtas ATL skaičius paskirstytas atskiriems kalendoriniams metams tokiomis proporcijomis: „40 % - 2005 metams, 30 % - 2006 metams ir 30 % - 2007 metams.“[103] Vadinasi, 2005 m. 40 % perleidžiamų neatlygintinai veiklos vykdytojams sudaro 13 761 600 ATL.

Schemoje Nr. 2 „Deklaruotas 2005-ųjų metų išmestų šiltnamio dujų kiekis pagal veiklos rūšis“ pateiktas bendro ALT kiekio (6 603 869) procentinis pasiskirstymas pagal įrenginių vykdomas veiklos rūšis: energetikos sektorius, kuriam priklauso daugiausia įrenginių (77), deklaravo 57 % viso išmesto šiltnamio dujų kiekio, atskirai išskirta energetikos sektoriuje naftos perdirbimo gamykla – 28 %. Tuo tarpu mineralinių medžiagų apdirbimo metu (cemento ir kalkių gamybos, stiklo, plytų ir keramikos gamybos sektoriai) deklaruota 14 % viso išmesto šiltnamio dujų kiekio. Kitos veiklos (popieriaus gamybos sektorius) deklaravo 1 % viso išmesto kiekio.

2 pav. Deklaruotas 2005-ųjų metų išmestų šiltnamio dujų kiekis pagal veiklos rūšis

Lygindami 2005 m. paskirstytus ir faktiškai deklaruotus ATL, matome, kad deklaruota apie 50 % viso paskirstytų ATL kiekio. Vadinasi, nedeklaruotu ATL kiekiu Lietuvos įmonės galėjo (arba gali) potencialiai padidinti ATL rinkoje pasiūlą, tačiau toks ATL nepanaudojimas neskatina įmonių diegti šiuolaikiškas aplinkosaugines technologijas gamyboje. Kita vertus reikia

[101] Community Independent Transaction Log // http://ec.europa.eu/environment/ets; prisijungimo laikas: 2006-12-20
[102] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 27 d. įsakymas Nr. D1-686 „Dėl Lietuvos nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo 2005-2007 metų laikotarpiui plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 6-166
[103] Ten pat.

įvertinti, kad 2005-aisiais metais skirta 40 proc. viso kiekio, o tuo tarpu 2006m. ir 2007 m. – po 30 proc.

3.3 Ryšio tarp lanksčiųjų mechanizmų ir šiltnamio dujų prekybos sistemos ypatumai Lietuvoje

Klimato kaitos konvencijos Kioto protokolas nustatė trijų lanksčiųjų mechanizmų, apžvelgtų 1.2 skyriuje, sąvokas ir jų taikymo galimybes, o EK direktyvos 2003/87/EC *Dėl šiltnamio dujų prekybos sistemos Bendrijoje* ir 2004/101/EB *Dėl Kioto protokolo projektų mechanizmų* bei Sprendimas 2006/XI/13 *Dėl šiltnamio dujų mažinimo dvigubo skaičiavimo* – lanksčiųjų mechanizmų (šiltnamio dujų prekybos, bendro įgyvendinimo ir švarios plėtros projektų) įgyvendinimą. Ankstesniame poskyryje išanalizavę šiltnamio dujų prekybos taikymą Lietuvoje, kituose 3 skyriaus poskyriuose pateiksime lanksčiųjų mechanizmų ryšį ir šiltnamio dujų prekybos sistemos ypatumus Lietuvoje.

3.3.1. Bendro įgyvendinimo projektai

Vadovaujantis Komisijos sprendimo 2006/XI/13 *dėl šiltnamio dujų mažinimo dvigubo skaičiavimo* priėmimo nuostatomis „pagal Bendrijos taršos leidimų sistemą valstybės narės bendrą leidimų, kuriuos nacionaliniuose leidimų paskirstymo planuose numatoma skirti 2008-2012 m., skaičių turi pranešti Komisijai likus 18 mėnesių iki laikotarpio pabaigos“[104]. Laikantis termino, Lietuvos nacionaliniame paskirstymo plane 2008-2012 metų laikotarpiui numatyta, kad „iki 11 % visų įrenginių, dalyvaujančių ATL prekybos sistemoje, metų pabaigoje deklaruojamų ATL kiekio galės būti pakeisti patvirtinais išmetamų šiltnamio dujų sumažinimo vienetais (PTMV) ar išmetamų teršalų (šiltnamio dujų) sumažinimo vienetais (TMV), keičiant vieną PTMV arba TMP į vieną ATL."[105] Tačiau ir 2008-2012 laikotarpyje numatomi kai kurie TMV ir PTMV keitimo (ATL deklaravimo) apribojimai, tokie kaip:

- PTMV ir TMV negalės būti pakeista daugiau nei 30 % įrenginiui suteikto ATL kiekio;
- draudžiama ATL keisti PTMV ir TMV, jeigu jie gauti iš branduolinių objektų veiklos;
- negalima keisti ATL PTMV ir TMV, jeigu jie gauti iš branduolinių objektų veiklos arba žemės naudmenų paskirties keitimo ir miškinkystės veiklos.[106]

Reikėtų pabrėžti, kad pirmas apribojimas nebus taikomas, kadangi pačiame 2008-2012 plano projekte numatyta, kad viso PTMV ir TMV deklaruoti galima tik 11 proc.

---

[104] EK sprendimas 2006/XI/13 dėl šiltnamio dujų mažinimo dvigubo skaičiavimo // http://europa.eu.int/eur-lex/lex/lt/index.htm; prisijungimo laikas: 2006-12-02

[105] Nacionalinis apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planas 2008-2012 metų plano projektas // http://www.nap.lt; prisijungimo laikas: 2006-11-30.

[106] Ten pat, prisijungimo laikas: 2006-12-07.

Pats bendro įgyvendinimo lankstusis mechanizmas, kurio metu vykdomi BĮ projektai, apibrėžtas Kioto protokolo 6 straipsnyje. Šio mechanizmo įgyvendinimo metu sukuriami teršalų mažinimo vienetai, kurie Bendro įgyvendinimo projektų vykdymo taisyklėse[107] apibrėžiami kaip šiltnamio dujų (teršalų) mažinimo vienetai (TMV). TMV – „vienetas, lygus anglies dioksido vienos metrinės tonos ekvivalentui, užregistruotas pagal Kioto protokolą Registre, atspindintis šiltnamio dujų kiekį, sumažėjusį dėl BĮ projekto įgyvendinimo, arba bendro mechanizmo vienetas.“[108] Jungiančioji direktyva 2004/101/EB ir EK sprendimas 2006/XI/13 *Dėl šiltnamio dujų mažinimo dvigubo skaičiavimo* tik nustatė šio mechanizmo įgyvendinimą ir gautų vienetų panaudojimą.

Vadovaujantis Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 11 d. įsakymu dėl naujos Prekybos tvarkos redakcijos [109] nuotatomis dėl ATL perleidimo ir jų užskaitymo TMV ir PTMV, BĮ projektų įgyvendinimo metu sukurti TMV gali būti užskaityti vietoje ATL - t.y. atitinkamas kiekis patvirtinto išmesto dujų kiekio gali buti užskaitytas TMV. Šie vienetai taip pat yra šiltnamio dujų prekybos sistemos objektai – jais galima prekiauti. Tačiau fiksuoti juos šalies Registre, atlikti perleidimus (pardavimą) arba deklaravimą įmanoma tik sujungus dvi dabar atskirai funkcionuojančias sistemas – Bendrijų nepriklausomą sandorių žurnalą (BNSŽ, angl. Community independent transaction log (CITL) ir Nepriklausomą sandorių žurnalą (NSŽ, angl. Independent transaction log (ITL). Šiuo metu Europos Sąjungos prekybos sistemoje, arba CITL‘e, fiksuojami tik apyvartiniai taršos leidimai - taršos mažinimo vienetai (TMV, angl. emission reduction unit (ERU) nefiksuojami.

Svarbus TMV užskaitymo (apskaitos) aspektas – griežtas reglamentavimas, kad TMV būtų užskaityti tik vienoje šalyje, o ne dvejose galimose (investuojančioje ir projektą įgyvendinačioje). Pagal nustatytą reitinga[110], daugiausia BĮ projektų yra įgyvendinama:

1. Rumunijoje,
2. Bulgarijoje ir
3. Ukrainoje.

[107] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. balandžio 1d. įsakymas Nr. D1-183 „Dėl bendro įgyvendinimo projektų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.50-1671.
[108] Ten pat, p.5.22
[109] Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 11 d. įsakymas Nr. D1-542 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2005, Nr.137-4948
[110] Šilrnamio dujų prekybos sistemos rinka. http://www.pointcarbon.com/Research%20&%20Advisory/article18502-365.html; prisijungimolaikas 2006-12-10

6 lentelė. Bendro įgyvendinimo projektai, kurių koncepcijoms[111] pritarta Lietuvoje

Eil.Nr.	BĮ projektą priimančioji šalis	Projekto teikėjas	Projekto pavadinimas	Projekto tipas
	Lietuva	UAB „Minijos nafta“	Vietinių išteklių panaudojimas	Vietinių išteklių panaudojimas gamyboje
1	Lietuva	UAB „Ekoresursai“	Lapių savartyno nudujinimas	Biodujų panaudojimas šilumos ir elektros energijos
2	Lietuva	UAB „Vėjų spektras“	Rūdaičių vėjų parkas	Atsinaujinančių išteklių panaudojimas elektros gamybai
4	Lietuva	AB „Achema“	Benaičių vėjų parkas	Atsinaujinantčių išteklių panaudojimas
5	Lietuva	AB „Achema“	N20 mažinimas UKL 7 įrenginiuose	N2O mažinimas
6	Lietuva	AB „Achema“	N2O mažinimas GP agregate	N2O mažinimas

Lentelėje „Bendro įgyvendinimo projektai, kurių koncepcijoms pritarta Lietuvoje“ pateikiame 2006 metais BĮ projektų pritartų koncepcijų teikėjus, projekto pavadinimus ir projekto tipus. Iš viso patvirtinta 7 projektų idėjoms, kurių įgyvendinimo metu planuojama suminė taršos mažinimo vienetų vertė 10 391 263 t CO_2..

Nors 2005-2007 m. laikotarpyje idėjos vystyti Lietuvoje BĮ projektus nėra populiarios dėl jų naujumo, tačiau bendras TMV kiekis juos įgyvendinus sudarytų apie 16 % viso siūlomo įrenginiams paskirstyti kiekio 2008-2012 metais. įgyvendinant BĮ projektus tiesiogiai mažinama tarša ir pasiekiamas žymus aplinkosauginis efektas.

Įvertinę EK pritarimo 2008-2012 metų NPP koncepcijas, kuriomis remiantis beveik visoms ES šalims sumažintas siūlomas patvirtinti ATL kiekis[112], ir remiantis kuriomis Lietuvai

[111] Prieš pradedant įvyvendinti BĮ projektą, Nacionalinė institucija turi pritarti jo koncepcijai. Tik po koncepcijos pritarimo projekto teikėjas rengia Projekto dokumentą ir teikia nepriklausomam subjektui jį įvertinti. Esant teigiamam įvertinimui, projektas pradedamas įgyvendinti.

112 European Commisiosn: Press release. http://www.europa.eu/press_room/presspacks/climate/index_en.htm; prisijungimo laiaks: 2006-11-23

pritarta tik 8,8 mln ATL kiekvieniems laikotarpio metams, galime daryti išvadą, jog tiek tarptautinėje, tiek vietinėje rinkoje TMV kaina kils. Dėl šios priežasties ir dėl klimato kaitos aplinkosauginės koncepcijos stiprinimo, įmonių naujų aplinkosaugos vizijų kūrimo BĮ projektų įgyvendinimas turėtų būti skatinamas. Lietuva gali tapti ne vien priimančiąja, bet ir investuojančiąją į BĮ projektus šalimi. Dėl ilgo projekto ciklo, pradedant projekto koncepcijos patvirtinimu, projekto dokumento vertinimu ir baigiant jo įgyvendinimu bei TMV sukūrimu[113], Lietuvoje galėtų būti inicijuojamas didesnis BĮ projektų skaičius. Įgyvendinant šią nuostatą, reikėtų panaudoti Europos Sąjungos struktūrines lėšas gebėjimų stiprinimui, kurių metu skirtingų apskričių aukštojo mokslo įstaigos, bendradarbiaujant su šiltnamio dujų prekybos sistemoje dalyvaujančiomis institucijomis (žr. schemą 3.4 skyriuje), atliktų galimybių tyrimą. Šio tyrimo tikslas - įvairių Lietuvoje vykdomų pramonės veiklų sričių įtraukimas į šiltnamio dujų prekybos sistemą.

3.3.2. Lietuvos dalyvavimo Švarios plėtos mechanizmo projektų įgyvendinime galimybės

Nors BĮ projektų vykdymo taisyklės yra patvirtintos, tačiau galimybė Lietuvai investuoti į švarios plėtros mechanizmo projektus nėra numatyta - ŠPM projektų vykdymo taisyklės tik rengiamos. ŠPM projektų metu sukuriami PTMV taip pat yra šiltnamio dujų prekybos sistemos objektai. Mūsų nagrinėjamų projektų esminis skirtumas yra tas, kad įgyvendinant pastarąjį, Lietuva investuotų į projektų įgyvendinimą besivystančiose šalyse. Lietuva jau rengiasi tapti šalimi paramos teikėja[114] bei 2008-2012 NPP sakoma, kad nors „Lietuvos Respublikos Vyriausybė_ neįsigis PTMV ar TMV, tačiau Lietuva dalyvaus bendro įgyvendinimo projektuose ar švarios plėtros mechanizmuose kaip investuojančioji šalis, kadangi Lietuvos įmonės ketina dalyvauti minėtuose projektuose kaip investuotojai.“ [115] Tokiu atveju ŠMP taisyklių sukūrimas yra būtinas.

Pagal nustatytą reitingą[116], ŠPM projektai labiausiai įgyvendinami šio šalyse:

1. Indijoje,

---

[113] BĮ projekto trukmė yra ne mažiau kaip keleri metai

[114] Lietuvai ruošiantis tapti šalimi-paramos teikėja, siekiančia perduoti sėkmingą pereinamojo laikotarpio patirtį mažiau pažengusioms šalims, 2004 m. birželio 7 d. buvo pasirašytas ir pradėtas įgyvendinti projektas "Lietuvos nacionalinių gebėjimų teikti paramą plėtrai stiprinimas". Projektas pasirašytas tarp Užsienio reikalų ministerijos (URM) ir Jungtinių Tautų vystymo programos (JTVP). United nations development programme. http://www.undp.lt/lt/?id=249

[115] Nacionalinis apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planas 2008-2012 metų plano projektas. http://www.nap.lt; prisijungimo laikas: 2006-12-05. p.12

[116] Šilrnamio dujų prekybos sistemos rinka. http://www.pointcarbon.com/Research%20&%20Advisory/article18502-365.html; prisijungimolaikas 2006-12-10

2. Kinijoje,
3. Čilėje,

Europos Komisijos 2006/XII/14 sprendimu *dėl atitinkamo išmetamų teršalų kiekio*[117], Lietuvos Nustatyta norma, kuri yra taip pat šiltnamio dujų prekybos sistemos objektas, yra 221 275 934[118]. Lietuvos 2004 m. ataskaitoje Jungtinėms Tautoms apie aplinkos būklę[119] įvertinatos šios įvairiuose sektoriuose susidarančios dujos: CO2, CH4, N2O, HFCs, PFCs, SF6, Nox, CO, NMVOCs, SO2. Kaip rašoma 2008-2012 metų NPP „pagal <…> Lietuvos šiltnamio dujų taršos 2004 metais inventorių, parengtą 2006 metais, išmestas į atmosferą šiltnamio dujų kiekis 2004 m. siekė 20,193 Mt CO_2e“[120] Įvertinus viso inventoriaus, įskaitant pagrindinius teršėjus (įrenginius, dalyvaujančius šiltnamio dujų prekybos sistemoje), 2008-2012 metų CO_2 taršą bei kitų dviejų lanksčiųjų Kioto mechanizmų sukurtus TMV ir PTMV, dalį nustatytos normos šalis gali parduoti kitiems šiltnamio dujų tarptautinės prekybos dalyviams (kitoms šalims).

3.4 Šiltnamio dujų prekybos sistemos administravimo Lietuvoje struktūra

Šiame poskyryje pateiksime Lietuvos institucijų ir įmonių, dalyvaujančių šiltnamio dujų prekybos sistemoje Lietuvoje, struktūrą.

Kad būtų efektyviai įgyvendiniami šiltnamio sistemą reglamentuojantys teisės aktai, kompetencija yra padalinta kelioms institucijoms (3 pav.). Pagrindinės – Ūkio ir Aplinkos ministerijos, nors Aplinkos ministerija yra atsakinga už šiltnamio dujų prekybos sistemos įgyvendinimą. Įmonių veiklos priežiūrą vykdo Regiono aplinkos apsaugos departamentas (toliau – RAAD), kurio teritorijoje veikia atitinkamas įrenginys. Vadovaujantis Aplinkos ministro įsakymu dėl nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo 2008-2012 metams plano projekto rengimo[121], šiltnamio dujų prekybos sistemoje dalyvauja Lietuvos pramonininkų konfederacija ir šilumos tiekėjų asociacija. Be to, turėtume išskirti ir Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro tvarkymo įstaigą bei nepriklausomus vertintojus, kurie atlieka nepriklausomą pateiktų išmeto dujų kiekio ataskaitų įvertinimą.

---

[117] Europos Komisijos 2006 m. gruodžio 14 d. sprendimas „Europos bendrijai ir kiekvienai valstybei narei, vadovaujantis Tarybos sprendimu 2003/358/EB, nustatantis atitinkamus išmetamų teršalų kiekius pagal Kioto protokolą. http://europa.eu.int/eur-lex/lex/lt/index.htm; prisijungimo laikas: 2006-12-21

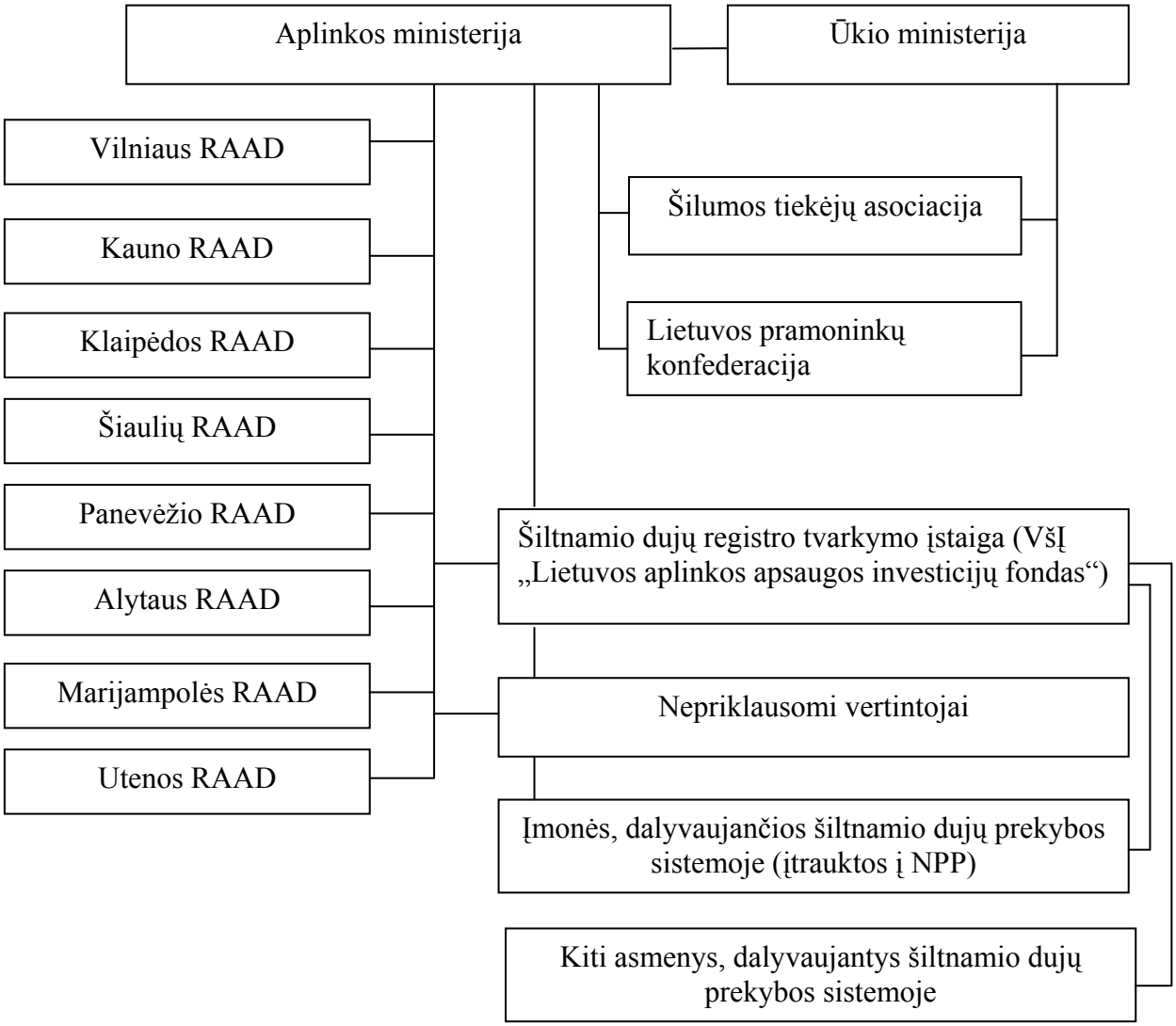
[118] Nustatytos normos sąvoka paaiškinta 2.3 skyriuje.

[119] Nacionalinė atmosferos ataskaita // http://unfccc.int/files/national_reports/annex_i_ghg_inventories/inventory_review_reports/application/pdf/lit04.pdf; prisijungimo laikas: 2006-12-16

[120] Nacionalio apyvartinių taršos leidimų 2008-2012 metų laikotarpio plano projektas // http://www.nap.lt/lt/informacija; prisijumgimo laikas: 2006-09-17.

[121] Aplinkos ministro 2006 m. kovo 1 d. įsakymas Nr. D1-105 „Dėl nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo 2008-2012 metams plano projekto rengimo // http://www.nap.lt/lt/informacija; prisijumgimo laikas: 2006-09-17

Be paminėtų institucijų, šiltnamio dujų prekybos sistemoje dalyvauja įmonės, įtrauktos į Nacionalinį apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planą bei kiti suiteresuoti fiziniai bei juridiniai asmenys.

3 pav. Šiltnamio dujų prekybos sistemos administravimo Lietuvoje struktūra.

IŠVADOS

1. Tarptautiniai susitarimai[122], reglamentuojantys globalinio poveikio šiltnamio dujų taršos mažinimo priemones, yra priimti, tačiau Lietuvos teisės aktuose numatomas tiktai dviejų Kioto mechanizmų įgyvendinimas, tai - Šiltnamio dujų prekyba ir bendro įgyvendinimo mechanizmas. Nėra apibrėžta šalies politika, numatanti, ar bus dalyvaujama švarios plėtros mechanizmo įgyvendinime. Dėl šios priežasties šalyje nėra sukurta švarios plėtros mechanizmo tvarka ir taisyklės, kas neleidžia šalies suinteresuotoms įmonėms dalyvauti minėto Kioto mechanizmo įgyvendinime.
2. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/101/EB *dėl Kioto protokolo projektų mechanizmų* nuostatos, sudarančios sąlygas Kioto lanksčiųjų mechanizmų (Bendro įgyvendinimo ir švarios plėtros) įgyvendinimui, yra perkeltos į nacionalinius teisės aktus. Tačiau nėra atsižvelgta į 2006 m. lapkričio 13d. Europos Komisijos 2006/780/EB sprendimą *dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos mažinimo dvigubo skaičiavimo*, kuris užkerta kelią dvigubam Kioto vienetų skaičiavimui ir apibrėžia šiltnamio dujų prekybos sistemos vienetų apskaitą projektus įgyvendinačiose arba investuojančiose šalyse.
3. 2006 metais Lietuvoje yra pritarta 7 BĮ projektų koncepcijoms (idėjoms), tačiau nėra patvirtinimo, kad 2006 m. projektai pradėti įgyvendinti – BĮ projektai nėra užregistruoti Priežiūros komitete ir nėra pateiktos įvertintos projektų įgyvendinimo ataskaitos[123] ir nustatytas tikslus TMV kiekis. Vykdant Europos Komisijos 2006/780/EB sprendimo *dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos mažinimo dvigubo skaičiavimo* nuostatas, tikslus skaičius, kuriuo šiltnamio dujų tarša sumažinama, turi būti nustatomas kasmet.
4. Nors Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/101/EB *dėl Kioto protokolo projektų mechanizmų* nuostatos perkeltos į nacionalinius teisės aktus ir Europos Komisijos sprendimu 2006/XII/14 *dėl atitinkamo išmetamų teršalų kiekio pagal Kioto protokolą nustatymo* šalies nustatyta norma yra patvirtinta, tačiau nėra sukurta sistema ir mechanizmas, kurie jungtų Lietuvoje sukurtų TMV ir šalies nustatytos normos pasikeitimą.
5. Įvertinus pirmuosius šiltnamio dujų prekybos sistemos metus, matyti, kad Lietuva yra šalis, didinanti šiltnamio dujų prekybos sistemos ATL pasiūlą Europos Sąjungoje (iš 13 tūkst. ATL

[122] Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija pasirašyta 1992 metais Rio de Žaneire. Kad Konvencijos nuostatos neliktų vien deklaracijomis, 1997 m. pasirašytas Kioto protokolas, numatantis konkrečius valstybių įsipareigojimus bei tris lanksčiuosius mechanizmus, kurių įgyvendinimo metu sudaromos galimybės mažinti šiltnamio dujų taršą.

123 Šalies BĮ projektai registruojami ir vertinami Priežiūros komitete (angl. Joint Impementation Supervisory Committee, JISC). Žr.: UN FCCC/KP/CMP/2005/8/Add.2. 30 March 2006. Decision 9/CMP.1.Guidelines for the implementation of Article 6 of the Kyoto Protocol. http://www.unfccc.com; prisijungimo laikas: 2006-06-05

deklaruota 6,6). Įvertinus ekonomikos augimą, likęs ATL kiekis gali būti panaudojamas 2006 m. arba 2007 m. patvirtinto išmesto kiekio deklaravimui arba pardavimui.

6. Įvertinus 2005 metų šiltnamio dujų prekybos sistemos duomenis, pagrindiniai veiksniai, įtakojantys šiltnamio dujų prekybos sistemą, yra:
   6.1. elektros energijos importas ir eksportas,
   6.2. biokuro ir atsinaujinančių išteklių panaudojimas,
   6.3. energijos panaudojimo efektyvinimo technologijų įdiegimas.
7. 2006 metais Lietuvoje patvirtintų 7 BĮ projektų įgyvendinimo metu planuojama sukurti 10 391 263 TMV. EK pritarus mažesniam ATL metiniam kiekiui, bendro įgyvendinimo ir švarios plėtros mechanizmo projektų didės.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

1. Lietuvos teisės aktuose numatyti šalies politiką dėl švarios plėtros mechanizmo įgyvendinimo bei patvirtinti Švarios plėtros mechanizmo projektų vykdymo taisykles. Tokiu būdu bus sudaryta galimybė šalies įmonėms dalyvauti PTMV sukūrime bei skatinamas naujų įmonių strategijų ir vizijų, darančių teigiamą aplinkosauginį poveikį, kūrimas. Be to, Europos Komisijai nepatvirtinus prašomo 2008-2012 NPP apyvartinių taršos leidimų kiekio, įmonės, sukūrusios PTMV, juos galės panaudoti deklaruojant išmestą šiltnamio dujų kiekį.
2. Siekiant užkirsti kelią dvigubai Kioto vienetų (šiltnamio dujų prekybos sistemos objektų) apskaitai projektą įgyvendinančioje ir priimančiojoje šalyje, į nacionalinius teisės aktus būtina perkelti 2006 m. lapkričio 13d. Europos Komisijos 2006/780/EB sprendimo *dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos mažinimo dvigubo skaičiavimo* nuostatas.
3. Vykdant Europos Komisijos 2006/780/EB sprendimą *dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos mažinimo dvigubo skaičiavimo*, pradėjus įgyvendinti BĮ projektą, kasmet turėtų būti aliekama projekto įgyvendinimo tikrinimo ataskaita. Po jos įvertinimo Europos Komisijai turėtų būti pateikiamas ataskaitoje nurodytas TMV skaičius. BĮ Priežiūros komitete ataskaita turėtų būti registruojama bei TMV skaičius viešai skelbiamas numatytame nacionalinės institucijos internetiniame puslapyje ir *Valstybės žiniose*.
4. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje bus vykdomi BĮ projektai ir šalis gali būti tiek priimančiąja, tiek investuojančiąja į BĮ projektus šalimi, reikia numatyti sistemą ir patvirtinti mechanizmą, jungiančius Lietuvoje sukurtus arba pirktus TMV su šalies nustatyta norma – nustatyta norma turėtų sumažėti tokiu pat kiekiu, kiek TMV šalyje bus sukurta.
5. Tobulinant šiltnamio dujų prekybos sistemą, numatyti galimybes įmonėms, įtrauktoms į 2008-2012 NPP, efektyviau dalyvauti Europos Sąjungos ATL prekyboje – savalaikiai teikti viešai prieinamą infomaciją apie šiltnamio dujų prekybos sistemos rezultatus, Kioto mechanizmų įgyvendinimo galimybes ir naujausius teisės aktus. Įmonėms gautą iš prekybos šiltnamio dujomis pelną siūloma panaudoti investicijų į aplinkosaugines priemones didinimui.
6. Europos Komisijai patvirtinus mažesnį 2008-2012 NPP numatytą ATL skaičių[124], reikėtų atsižvelgti į šiltnamio dujų prekybos sistemą įtakojančius veiksnius:
   6.1. nacionalinėmis politikos priemonėmis siekti, kad elektros energijos pirkimo kaina iš Rytų valstybių (Rusijos, Baltarusijos) nedidėtų ir importas, lyginant su 2005 metais, nemažėtų,

[124] Šiuo metu Europos Komisija vietoje prašomų 16 mln ATL kiekvieniems 2008-2012 NPP kalendorianiams metams pritarė 8,8 mln ATL – galutinai 2008-2012 NPP nėra patvirtintas.

6.2. įvertinus biokuro[125] panaudojimo ir technologijų modernizavimo galimybes, įmonės turėtų naudoti biokurą, atsinaujinačius[126] ir atliekinius[127] energijos išteklius,

6.3. įvertinus technologinį procesą, įmonės galėtų diegti energijos efektyvinimo technologijas[128], tuo tikslu galėtų būti panaudojama Europos Sąjungos teikiamą parama naujų technologijų vystymui arba lankstusis Kioto BĮ įgyvendinimo mechanizmas.

7. Parengti gebėjimų stiprinimo tarp Aplinkos ir Ūkio ministerijų, Regionų aplinkos apsaugos departamentų ir Lietuvos mokslo įstaigų projektą bei atlikti tyrimą, nustatantį, kuriose veiklos srityse, vykdomose apskrityse, gali būti vykdomi BĮ projektai bei kur rekomenduojama mažinti šiltnamio dujų taršą.

[125] Biokuras - medžio atliekos, šiaudai, biodujos

[126] Atsinaujinatys ištekliai – vėjas, saulė

[127] Atliekiniai energijos ištekliai – kanalizuojamas šiltas vanduo, garo kondensatas, ventiliacijos sistemų šalinamas, šiltas oras, degimo produktai (dūmai) ir pan. Efektyvios energetikos centras. http://www.eec.lt/index.php/pageid/189; prisijungimo laikas 2006-12-05

[128] Kogeneracija - viena iš energijos efektyvinimo technologijų, kai generuojant elektros energiją, kartu generuojama ir šiluma.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2004 m. balandžio 19 d. įsakymas Nr. 4-193 „Dėl Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo bendro įgyvendinimo mechanizmo įgyvendinimo strateginių krypčių patvirtinimo bei tarpinstitucinio funkcijų pasiskirstymo įgyvendinant šį mechanizmą“ // Valstybės žinios'2004 Nr.86-3146
2. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymas Nr. D1-231 „Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr.78-2764. Įsakymas pakeistas.
3. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 27 d. įsakymas Nr. D1-686 „Dėl Lietuvos nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo 2005-2007 metų laikotarpiui plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 6-166.
4. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. balandžio 1d. įsakymas Nr. D1-183 „Dėl bendro įgyvendinimo projektų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.50-1671.
5. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. gegužės 16 d. įsakymas Nr. D1-252 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro įsteigimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.64-2319.
6. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. birželio 8 d. įsakymas D1-287 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr.73-2657.
7. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 11 d. įsakymas Nr. D1-542 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2005, Nr.137-4948.
8. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 10 d. įsakymas Nr. D1-536 „Dėl Aplinkos ministro 2005 m. birželio 8d. įsakymo Nr. D1-287 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro nuostatų patvirtinimo“ 23.1, 31, 32, 33, 34, 79 punktų pakeitimo ir 43.2 punkto pripažinimo netekusiu galios // Valstybės žinios'2005 Nr.135-4872.
9. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 10 d. įsakymas Nr. D1-537 „Dėl aplinkos ministro 2005 m. gegužės 16 d. įsakymo Nr. D1-252 "Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro įsteigimo" 3.4 punkto pripažinimo netekusiu galios // Valstybės žinios. 2005, Nr.135-4873.

10. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2006 m. sausio 13 d. įsakymas Nr. D1-18 „Dėl apyvartinių taršos leidimų rezervo naujiems įrenginiams paskirstymo ir apyvartinių taršos leidimų iš nutraukiančių veiklą įrenginių perdavimo į apyvartinių taršos leidimų rezervą naujiems įrenginiams taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 7-261.
11. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2006 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. D1-221 „Dėl aplinkos ministro 2006 m. sausio 13 d. įsakymo Nr. D1-18 "Dėl Apyvartinių taršos leidimų rezervo naujiems įrenginiams paskirstymo ir apyvartinių taršos leidimų iš nutraukiančių veiklą įrenginių perdavimo į apyvartinių taršos leidimų rezervą naujiems įrenginiams taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2006, Nr.53-1949.
12. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2006 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. D1-337 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2006, Nr.79-3129.

Knygos ir kiti leidiniai:

13. Bubnienė R., Rimkus E., Streimikienė D. Klimato kaitos pagrindai. Vilnius, 2006.
14. Gebėjimų ugdymas įgyvendinti ES apyvartinių taršos leidimų prekybos direktyvą naujose ES valstybėse narėse: ŠPM ir BĮ projektų vadovas // ES dokumentas ENV.C.2/SER/2004/0071. 2006 m.
15. Hix S. Europos Sąjungos politinė sistema, Vilnius: Eugrimas, 2006.
16. Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolas. Vilnius, 2005.
17. Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija. Monitoringo ataskaita: Tiekimo saugumas Lietuvos elektros energijod rinkoje. Vilnius, 2006.
18. Parsons W. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas: Viešojo politika, Vilnius: Eugrimas, 2001
19. Ellis J. and Dennis Tirpak D. Linking GHG Emissions Trading Systems and Markets: (draft for review): OECD/IEA Project for the Annex I Expert Group on the UNFCCC. Paris, 2006.
20. Nordic Council of Ministers. BASREC Regional Handbook on Procedures for Joint Implementation in the Baltic Sea Region. Oslo, 2006. V 2.
21. Unite Nations framework convention on climate change. United Nations Climate Change Secretariat, 2005.

Kitos publikacijos:

22. GSN emisijų prekybos savaitraštis. 2006, 4, 16, 21, 45 sav.

Šaltiniai iš inerneto:

23. Aplinkos ministerija // http://www.am.lt/VI/; paskutinio prisijungimo laikas: 2006-12-20.
24. Atmosfera // http://www.am.lt/VI/index.php#r/842; prisijungimo laikas: 2006-10-05.
25. Dėl JTBKKK Kioto protokolo bendro įgyvendinimo mechanizmo įgyvendinimo strateginių krypčių patvirtinimo bei tarpinstitucinio funkcijų pasiskirstymo įgyvendinant šį mechanizmą // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.susije_l?p_id=234185; prisijungimo laikas: 2006-02-06.
26. Energijos efektyvumas // http://www.regula.is.lt/index.php?773381220; prisijungimo laikas: 2006-10-19.
27. Energetikos sektorius // http://www.ukmin.lt/lt/energetika/elektra/; prisijungimo laikas: 2006-10-28.
28. Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. spalio 13d. direktyva 2003/87/EC, nustatanti prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB // http://europa.eu.int/eur-lex/lex/Notice.do?val=286659:cs&lang=lt&list=286659:cs,413984:cs,&pos=1&page=1&nbl=2&pgs=10&hwords=šiltnamio%20efektą~&checktexte=checkbox&visu=#texte; prisijungimo laikas: 2005-12-10.
29. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. spalio 27d. direktyva 2004/101/EB, iš dalies keičianti Direktyvą 2003/87/EB, nustatančią šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų sistemą Bendrijoje, dėl Kioto protokolo projektų mechanizmų // http://europa.eu.int/eur-lex/lex/lt/index.htm; prisijungimo laikas: 2005-12-10.
30. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. vasario 11d. sprendimas 280/2004/EB dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos Bendrijoje monitoringo mechanizmo ir Kioto protokolo įgyvendinimo // http://europa.eu.int/eur-lex/lex/lt/index.htm; prisijungimo laikas: 2006-07-10.
31. Klimato kaita // http://www.laaif.lt/index_old.asp?DL=L&TopicID=44, prisijungimo laikas 2005-10-10.
32. Kogeneracija // http: // www.ekostrategija.lt/index.php?lng=lt&content=pages&page_id=13&kat=17; prisijungimo laikas: 2006-12-12.
33. Komisijos 2006 m.lapkričio 13 d. sprendimas 2006/XI/13 dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos mažinimo dvigubo skaičiavimo pagal Bendrijos šiltnamio dujų leidimų sistemą vengimo, skirtas projekto veiklai pagal Kioto protokolą vadovaujantis Direktyva 2003/87/EB // http://europa.eu.int/eur-lex/lex/lt/index.htm; prisijungimo laikas: 2006-12-14..

34. Komisijos 2004 m. gruodžio 21 d. reglamentas 2216/2004 Dėl standartizuotos ir apsaugotos registrų sistemos sutinkamai su Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB, Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu 280/2004/EB // http://europa.eu.int/eur-lex/lex/Result.do?arg0=Registr%C5%B3&arg1=&arg2=&titre=titre&chlang=lt&RechType =RECH_mot&Submit=Ie%C5%A1koti; prisijungimo laikas: 2006-02-20.
35. Kova su klimato kaita // http://www.ec.europa.eu/environment/climat/campaign/fightingcc_lt.htm; prisijungimo laikas: 2006-03-12.
36. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo ratifikavimo // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=196640&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2006-02-06
37. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. nutarimas Nr. 1160 „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217644&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2006-02-10.
38. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 5 d. nutarimas „Dėl teisės aktų, būtinų Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymui įgyvendinti, patvirtinimo“. Elektros energijos importo sąlygos. // http://www3.lrs.lt /pls/inter2/dokpaieska.showdoc; prisijungimo laikas: 2006-07-16.
39. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 5 d. nutarimas „Dėl teisės aktų, būtinų Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymui įgyvendinti, patvirtinimo“. Elektros energijos, kuriai gaminti naudojami atsinaujinantys energijos ištekliai, gamybos ir pirkimo skatinimo tvarkos aprašas // http://www3.lrs.lt /pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=282979; prisijungimo laikas: 2006-07-16.
40. Martynas Nagevičius. Klimato kaita: Apyvartinių taršos leidimų sistemos apžvalga // http://www.ekostrategija.lt/index.php?content=pages&lng= lt&page_id=31& news_id=97. 2006-08-05; prisijungimo laikas: 2006-11-20.
41. Oro tarša – pirmoji pažintis // http://ecoagents.lt.eea.europa.eu/research/airpollution, prisijingimo laikas: 2006-10-17.
42. Nacionalio apyvartinių taršos leidimų 2008-2012 metų laikotarpio plano projektas // http://www.nap.lt/lt/informacija; prisijumgimo laikas: 2006-09-17.
43. Patvirtintas ATL kiekis Lietuvai // http://www.nap.lt/lt/naujienos; prisijungimo laikas: 2006-12-05.
44. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija // http://www.regula.is.lt/index.php?773381220; prisijungimo laikas: 2006-12-19.

45. Assesment of national allocation plans // http://ec.europa.eu/environment/climat/ip_1650.htm; prisijungimo laikas: 2006-12-02.
46. Carbon market // http://www.pointcarbon.com; prisijungimo laikas: 2006-12-15.
47. Community Independent Transaction Log // http://ec.europa.eu/environment/ets; prisijungimo laikas: 2006-12-20
48. Emission trading scheme // http://ec.europa.eu/environment/climat/emission.htm; prisijungimo laikas: 2006-12-02.
49. Emissions trading: Commission decides on first set of national allocation plans for the 2008-2012 trading period http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1650&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en#fn6; prisijungimo laikas: 2006-12-02.
50. The European climate change programme // http://ec.europa.eu/environment/climat/eccp.htm; prisijungimo laikas: 2006-07-12
51. Green investment scheme // http://www.iisd.org/climate/global/green_investment.asp; prisijungimo laikas: 2006-12-23.
52. Intergovernmental Panel on Climate Change //www.ipcc.ch/; prisijungimo laikas: 2006-01-06.
53. Lithuanian Renewable Energy // http://www.avei.lt; prisijungimo laikas: 2006-11-13.
54. Organisation for Economic co-operation and development // http://www.oecd.org/about/0,2337,en_2649_201185_1_1_1_1_1,00.html; prisijungimo laikas: 2006-10-10
55. United Nations Framework Convention on Climate Change // http://unfccc.int/2860.php; paskutinio prisijungimo laikas: 2006-12-20

SANTRAUKA

ŠILTNAMIO DUJŲ PREKYBOS SISTEMOS TOBULINIMO GALIMYBIŲ ĮVERTINIMAS

Reikšminiai žodžiai: klimato kaita, šiltnamio dujų prekybos sistema, prekybos sistemos objektai, taršos mažinimo priemonės, lankstiejį Kioto protokolo mechanizmai: bendras įgyvendinimas ir švari plėtra, Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos šiltnamio dujų prekybos politika, apyvartinis taršos leidimas, aplinkosauga.

Magistrinio darbo pirmojoje dalyje iškeliama klimato kaitos problema, apžvelgiami pagrindiniai tarptautiniai susitarimai, kurių pagrindu formuojama šiltnamio dujų prekybos sistema Europos Sąjungoje. Šioje dalyje nagrinėjamos taršos mažinimo priemonės – lankstieji Kioto protokolo mechanizmai (bendro įgyvendinimo ir švarios plėtros) bei jų metu sukuriami šilnamio dujų prekybos sistemos objektai.

Antrojoje darbo dalyje apibrėžiama, kas yra šiltnamio dujų prekybos sistema - aptariami jos įkūrimo Europos Sąjungoje etapai ir ypatybės. Aiškinamasi, kokie šiltnamio dujų prekybos sistemą reglamentuojantys teisės aktai yra priimti Lietuvos Respublikoje bei kokie mechanizmai nėra numatyti. Šioje dalyje išsamiai nagrinėjami šiltnamio dujų prekybos sistemos objektai ir jų sukūrimą reglamentuojančios Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/101/EB *dėl Kioto protokolo projektų mechanizmų* principai. Remiantis Europos Sąjungos teisės aktais, daromos apibendrintos išvados dėl dar nenumatytų šiltnamio dujų prekybos galimybių nacionaliniuose teisės aktuose.

Trečiojoje magistrinio darbo dalyje pateikiama pirmųjų šiltnamio dujų prekybos sistemos metų Lietuvoje analizė, pateikiami 2005-2007 ir 2008-2012 metų laikotarpių nacionalinių paskirstymo planų pagrindiniai skirtumai. Šioje darbo dalyje analizuojamos taršos mažinimo priemonių įgyvendinimo galimybės bei apžvelgiamos Lietuvos šiltnamio dujų prekybos administravime dalyvaujančios institucijos. Remiantis atlikta analize ir šiltnamio dujų prekybos sistemos įvertinimu, daromos išvados ir pateikiami sistemos tobulinimo pasiūlymai.

SUMMARY

POSSIBILITIES FOR IMPROVEMENT OF GREENHOUSE GAS EMISSIONS TRADING SYSTEM

Key words: climate change, greenhouse gas emissions trading system, objects in emissons trading system, means for emissions reduction, Kyoto mechanisms: joint implementation and clean development, politics of emissions trading in the European Union and the Republic of Lithuania, allowance, environment.

The problem of climate change is raised in the first part of the thesis and the main international treaties are overviewed. These treaties lay the basis for emissions trading system in the European Union. Means for emissions reduction: Kyoto mechanisms (joint implementation and clean development) and created objects of emissions trading system while implementing mechanisms are reviewed.

In the second part of the thesis greenhouse gas emissions trading system is described and stages and features of its creation in the European Union are discussed. Legal acts of emissions trading system of the Republic of Lithuania are explained and not foreseen possibilites for implementation of Kyoto mechanisms are overwied. Objects of emissions trading system are described detaily together with principles of Kyoto mechanisms and Directive 2004/101/EC of the Eurpean Parliament and of the Council *for Kyoto Protocol's project mechanisms*. Refering to legal acts of the European Union, conclusions for possibilities of implementation of Kyoto mechanisms which are not foreseen in national law system are drawn.

In the third part of the thesis the analysis of the first year of emissions trading system in Lithuania are overwied, main differences of national allocation plans for 2005-2007 and 2008-2012 periods are presented. The possibilities for emissions reduction are analysed and administrative system of institutions of emissions traning system in Lithuania is overviewed. Conclussions and suggestions for improvement of the system are presented.

1 lentelė. Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos I-ojo ir II-ojo priedo šalys

I Priedas	II Priedas
Airija	Airija
Australija	Australija
Baltarusija /a	Austrija
Danija	Belgija
Čekoslovakija /a	Danija
Estija /a	Europos Ekonominė Bendrija
Europos Ekonominė Bendrija	Graikija
Graikija	Islandija
Islandija	Ispanija
Ispanija	Italija
Italija	Japonija
Japonija	Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šaurės Airijos Karalystė
Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė	Jungtinės Amerikos Valstijos
Jungtinės Amerikos Valstijos	Kanada
Kanada	Liuksemburgas
Latvija /a	Naujoji Zelandija
Lenkija /a	Norvegija
Liuksemburgas	Olandija
Naujoji Zelandija	Portugalija
Norvegija	Prancūzija
Olandija	Suomija
Portugalija	Švedija
Prancūzija	Šveicarija
Rumunija /a	Turkija
Rusijos Federacija /a	Vokietija
Suomija	
Švedija	
Šveicarija	
Turkija	
Ukraina /a	
Vengrija /a	
Vokietija	

/a – šalys, kurios yra pereinamojoje stadijoje į rinkos ekonomiką

Šaltinis: Jungtinių Tautų Bendroji klimato kaitos konvencija. I ir II priedai.

2 PRIEDAS

VEIKLOS RŪŠYS, PAGAL KURIAS NUSTATOMA, AR VEIKLOS VYKDYTOJUI, TURINČIAM ŠIAS VEIKLAS VYKDANČIUS ĮRENGINIUS, REIKIA TURĖTI LEIDIMĄ IŠMESTI ŠILTNAMIO DUJAS BEI LAIKYTIS ŠIOS TVARKOS REIKALAVIMŲ

1. Energetikos pramonė:

1.1. kurą deginantys įrenginiai, kurių nominali šiluminė galia yra 20 MW arba didesnė, išskyrus įrenginius pavojingoms ir komunalinėms atliekoms deginti;

1.2. naftos perdirbimo gamyklos;

1.3. koksavimo krosnys.

2. Juodųjų metalų gamyba ir apdirbimas:

2.1. metalo rūdos (įskaitant sulfidinę rūdą) išdeginimo arba aglomeravimo įrenginiai;

2.2. luitinio ketaus arba plieno gamybos įrenginiai (pirminis arba antrinis liejimas), įskaitant tolydinį liejimą, kurių pajėgumas didesnis nei 2,5 tonos per valandą.

3. Mineralinių medžiagų apdirbimas:

3.1. įrenginiai cemento klinkeriui gaminti didesnio nei 500 tonų per dieną gamybos pajėgumo rotacinėse krosnyse arba didesnio nei 50 tonų gamybos pajėgumo kalkėms gaminti rotacinėse krosnyse arba kitose didesnio nei 50 tonų per dieną gamybos pajėgumo aukštakrosnėse;

3.2. didesnio nei 20 tonų per dieną lydymo pajėgumo įrenginiai stiklui, įskaitant stiklo pluoštą, gaminti;

3.3. įrenginiai, degimo būdu gaminti keraminius gaminius (stogų čerpes, plytas, ugniai atsparias plytas, molio dirbinius arba porcelianą), kurių gamybos pajėgumas didesnis kaip 75 tonos per dieną ir/arba kurių degimo krosnies pajėgumas didesnis kaip 4 m^3, o vienos krosnies džiovinimo talpa didesnė kaip 300 kg/m^3.

4. Kitos veiklos:

4.1. didesnio nei 20 tonų per dieną gamybos pajėgumo įrenginiai celiuliozei iš medienos arba kitų pluoštinių medžiagų gaminti;

4.2. didesnio nei 20 tonų per dieną gamybos pajėgumo įrenginiai popieriui ir kartonui gaminti

Šaltinis: Aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D-542 „Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. Priedas Nr. 1 // Valstybės žinios. 2005, Nr. 137-4948.